

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

I MART 1964

Sayı: 238

100 Kuruş

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

KIBRIS ve BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

tapulama kanunu

ve

toprak reformu

anadoluyu geziyoruz

toprak uyanırsa

boşluğa haykıranlar

bir ayırım

bibliyografya

orman kanunu

iktisadi gelişmemiz

müşterek dil

SUİKAST
VERGİ
T. İ. P.
İTALYA
POLONYA

TÜSTAV

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

BAŞBAKAN İNÖNÜ'YE YAPILAN SUİKAST :

Geçen onbeş gün içinde basınıımız yine Kıbrıs konusundaki yorumlarına devam etmişlerdir. 21 Aralık tarihinde kanlı katliamla başlayan Rum tecavüzleri bazı bölgelerde yine devam etmiştir. Londra Konferansında müsbet bir netice alınmaması meselenin Güvenlik Konseyine gitmesine sebep olmuş, Güvenlik Konseyindeki toplantılarda çeşitli teklifler ileri sürülmüştür. Görüşmelerin devamı sırasında Kıbrıs'ta tekrar Rum tecavüzlerinin başlaması üzerine Türk Hükümeti Donanmasını "Hazırol" emri ile İskenderun körfezine göndermiş, çarpışmalar kısmen durmuş, Adaya takviye İngiliz Birlikleri sevk edilmiş, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'Tant uzlaştırıcı bir teklifte bulunmuş, T. Millet Meclisinde Kıbrıs konusunda Genel Görüşme açılması teklifi reddedilmiş, Prof. Erim Türk tezini müdafaa için Güvenlik Konseyine gönderilmiştir. Kıbrıs konusunda yazarlar çeşitli teklifler ileri sürmüşler, Güvenlik Konseyindeki görüşmeleri ele almışlar. Bu konuda tek hal çaresinin "Federal Devlet" şekli kurmak olduğu üzerinde birleşmişlerdir. Halen Kıbrıs konusunda yapılan açık oturumlarla Türkiye'nin ve Batılı dostlarımızın takip etmeleri gereken yollar belirlenmekte, bu hususta en iyi hal çaresi aranmaktadır.

Partiler Kanunu ve vergi reformları hakkında da çeşitli yorumlarda bulunan basınımızın bu husustaki dikkati, 21 Şubat 1964 tarihinde Başbakan İnönü'nün Başbakanlıktan çıkıp Meclise giderken Mesut Suna isimli birisi tarafından uğradığı suikast teşebbüsü üzerine çekilmiş, suikast olayı ve bu hususta doğmuş olan zihniyete değinen yazılar birinci plâna geçmiştir. Özellikle A.P. taraftarı gazeteler bu konu üzerinde diğer gazetelerden daha değişik yorumları ve genel tutumlarını göstermişlerdir. Suikast olayı ile ilgili tahkikata devam edilerek birçok zanlı tevkif edilmiş ve sağıın kısa zamanda adalet huzuruna sevki için gerekli hazırlıklara girişilmiştir.

22 Şubat tarihli CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, "Bu olayda suçlu olan yalnız suikastçı Mesut mu? Hayır.. Yıllardan beri ağızları köpüre köpüre İsmet Paşa kinini yaratanlar, onu bütün olayların müsebbibi gösterenler, bilerek veya bilmeyerek İnönü fobisini körükleyenler, çarpık kanıların karşısına çıkan bütün engellerde 80 yaşındaki İsmet Paşa'yı görenlerin hiç mi suçu yok?" diyor. Aynı gazetede İlhan Selçuk, "Görünmez zırh" adlı yazısında, "Seksensinde yaşında bir devlet adamı artık birkaç kurşunla öldürülemez. O ya vardır, ya yoktur. Var ise gelecek kuşaklarda yaşar. Gönüllerde yaşar. Hayatının büyük çoğunluğunu geride bırakmış insanlara bir kurşun ne yapar ki? İsmet Paşa artık suikastlara karşı görünmez bir zırh takınmıştır." diyerek "Kurtuluş Savaşını bir düşman kurşununa hedef olmadan bitirebilen İsmet Paşa, bir Türk'ün attığı kurşunla mı ölecekti?" diye yazmaktadır.

ULUS'ta Cihad Baban, "Bu olay bize bir gerçeği daha hatırlatmaktadır : Okumuş, yazmış az olan memleketlerde, kafa zehirlemeleri çok olmaktadır. Aslında bu cahil adamın Sayın İnönü ile şahsi hiçbir irtibatı ve hiçbir alışverişi yoktur. Onu İnönü'nün hayatına kastettirecek hale getiren telkinler önemlidir... Birbirimizi politika uğruna bu kadar harcamayalım ki yarın milletçe kafalarımızı taşlara çarpmayalım." diyor. Aynı gazetede Faik Suad, "İnönü'müz yaşıyor.." adlı makalesinde, "Sen bir mâna değil, maddesin.. Sen bir âlatı cârihasın.. Seni kullananlar, senin sahiplerini, senin cürüm ortaklarını, senin beynini ütüleyenleri, senin idrakini uyuşturanları seni robotlaştıran afyoncuları, hepsini hepsini tanıyoruz.. Koca bir milletin umuduna kurşun sikılır mı bre sersem adam?" diye yazmaktadır.

ZAFER Gazetesinde Cavit Yamaç, "Başbakanın canına kasteden bu şizofreni müptelâsı, her vakitten daha ziyade, barışa, anlayışa ve karşılıklı saygıya muhtaç bulunan ve ihtiyacı temin etmeğe uğraşan milletin, topyekûn çabasına kastetmiştir. Tabancanın, kurşunun ve genellikle öldürücü silâhın millet umumi hayatında herşeyi hallettiği hiçbir yerde görülmemiştir." diyor.

DÜNYA Gazetesindeki başyazısında Falih Rifkî Atay, "Boşuna çalışmıyorlardı" adı ile partilerin 27 Mayıs düşmanlığı yaratmalarını, memleketi çekismelerin içine düşürdüklerini ifade ederek, "Ankara suikastı bir katil elinin değil, bir zihniyetin, kaplayıcı bir fikir akımının eseridir. Bu suikastın gerçek mânası üzerinde durmasını bilmezsek, yarın Sıkıyönetim kalktıktan ve umumi seçim kampanyası bu şartlar altında başladıktan sonra Türkiye'nin altı üstüne gelmesine bile şaşmamahız." diye yazmaktadır. Aynı gazetede Bedii Faik, İnönü'ye yapılan suikastın akim kalmasından duyduğu sevinci belirterek, "İçte ve dışta binbir problemin kördüğümünü çözmek zorunluğu altında bir Türkiye, müthiş bir bareden daha kurtuldu ve menfur emellerin kol gezdiği bir Ortadoğu memleketi olma uçurumunun ağzından döndü... Evet hepimize, bütün bir vatana geçmiş olsun. Tanrının eli, İnönü'nün şahsında hepimizi korumuştur." diyor.

23 Şubat tarihli gazeteler suikastının yalnız olmadığını, birçok kimsenin nezarete alındığını, parti liderlerinin İnönü'ye geçmiş olsun dediklerini, mütecevizin A.P. olmadığını (Yeni İstanbul, Adalet) yazmaktadır.

EKSPRES'de Nusret Fazıl, "İnönü'ye karşı olmak demek onun doğru olduğuna inandığı fikir ve yolların yanlış olduğunu fikirlerle çürütmek demektir." diye yazmaktadır.

ADALET'te Fatih Fuad, "Geçmiş Olsun" başlıklı yazısında, "Canavar ruhlu manyak mütecevizin tek başına hareket etmiş

olmasını, ne 21 Mayısçılıkla, ne bir komünist tedhişi ile, ne de 27 Mayıs düşmanlığı ile alâkası bulunmasını; yani işin içine ne çeşit olursa olsun hiçbir siyasi rengin katılmaması olmasını can ve gönülden temenni ediyorum." dedikten sonra İnönü ve Türk milletine geçmiş olsun demektedir.

TERCÜMAN'da Ahmet Kabaklı "Şerefsiz avcı" adlı makalesinde, "Sayın İnönü, bugün yurdumuzda huzur ve sükûnun teminatı gibidir. Memlekete musallat olmak isteyen gizli açık maceraperestler, en fazla onun varlığından huzursuzdur." diye yazmaktadır.

YENİ İSTANBUL'da Tarık Buğra, "İsmet İnönü'ye tabanca sıkamak şansını ilk defa ele geçiren adam Çandır'lı Mesut Suna mıdır? Ve o da bu fırsatı ancak 21 Şubat 1964 te mi bulabildi?.." dedikten sonra gazetelerin mütecevizi A.P. li veya 27 Mayıs düşmanı olarak gösterme çabalarını tenkit etmektedir.

SON HAVADIS'te Orhan Seyfi Orhon, "A.P. Genel Başkanı Sayın Gümüşpala'nın menfur suikast hareketine karşı söylediği, açık, kısa ve çok samimi sözler yalnız Adalet Partililerin değil, yalnız muhaliflerin değil, bütün hürriyet ve demokrasi tarafı insanların inançlarıdır." diye yazıyor. Aynı gazetede Advie Fenik, "İnönü'nün birçok fikirlerini, davranışlarını beğenemeyebiliriz. Ama bu beğenmeyişin tezahürü silâh değildir; oydur." diyor.

MİLLİYET Gazetesi "Durum" sütununda, menfur suikast olayının nedenlerinin araştırılmasını, bu olayı mutlaka bir teşkilâta veya siyasi davranışa bağlamaya çalışılmamasını belirterek "İnönü" atılan kurşunların son uyarma olmasını ve "kitleleri etkilemek durumunda olan sorumluları yaptıkları tahribatı durdurmaları" salık verilmektedir. Aynı gazetede Çetin Altan makalesinde partilerin sorun duygusundan yoksun davranışları dolayısıyla memlekette daha birçok huzursuzlukların olacağını söyleyerek, "Bu suikast olayı gözümüzü açmalıdır. Bütün bunlara gözümüzü yummakta inat edersek birbirimizin cenazesine dahi yetişemeyiz sonra.." diye yazmaktadır.

23 Şubat tarihli SON HAVADIS, "Suikastçı raporlu bir sinir hastası" diye başlık atmış, mütecevizin hiçbir partide kaydı olmadığını bildirmiştir.

DÜNYA Gazetesinde Hayri Alpar, "Suikast ve acı gerçekler!" adlı yazısında, "Sokak gevezeliğini marifet sayan politikacılar, derin bir vicdan muhasebesi yaparlarsa, Orta-Doğu çalkantısı içinde bulunan Türkiye'nin bu hale düşmesine başka sorumlu bulamazlar.. Bu "musibet" ten de ders alamazlarsa, çok, ama pek çok yazık ederler memlekete." diye yazmaktadır.

24 Şubat tarihli gazeteler, binlerce Kayserilinin olayı tel'in ettiğini, suikastının son seçimlerde A.P. adına görevli olduğunu, suikastı bir sebebinin hazırladığı tahmin ediyor diye yazmaktadır.

CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, "Batılı olmakla övünen Türkiye'yi Doğu'dan bile geriye götürecektir olan cereyanın şimdiye kadar belirtileri öğretmenlere atılan dayaklardı. Bugünkü sonucu ise İsmet Paşa'ya sıkılan kurşunlardır." diye yazmaktadır. Aynı gazetede Burhan Felek, "Gerçi İsmet Paşa çok ciddi - yani bu da laf mı? - bir tehlike atlatmıştır. Geçmiş olsun? Ama bu tehlike şahsi olmaktan ayrı bir de memleket çapında ölçülürse derhal yüz misli büyür. Türkiye'nin bugünkü iç ve dış durumu bakımından İnönü bir temel taşıdır." diye yazmaktadır.

DÜNYA'daki fıkrasında Bedii Faik, "Suikastçı ikide bir durup durup soruyormuş; - Kimleri tevkif ettiniz? Herhalde var bir endişesi. Aksaçlı İsmet Paşa'nın hayatına hiç acımamıştı ama, dışardaki dostlarının hayatlarından kaygı duyuyor zahir." diyor.

MİLLİYET'te Çetin Altan, 31 Mart, Menemen ve Ankara suikastlarını ele alarak nedenlerini izah eden bir yazısında içinde bulunduğumuz gaffeti tenkid ediyor.

25 Şubat tarihli gazeteler, Kirazoğlu'nun ifadesinin alındığını, tahkikatın gizli olarak devam ettiğini, suikastının adliyeye verildiğini, İnönü'nün, "A.P. nin suikastla ilgili olduğunu sanmıyorum" dediğini yazmaktadır.

ZAFER'deki başyazısında Füzûzan Tekil, "Genel olarak cana kıymak özellikle memleket hizmetine girmiş bir insanı yok etmeğe kalkmak, duygu bakımından nasıl kötü, nasıl geri ise fikir ve düşünce bakımından da o derece de iptidailiktir." demektedir.

YENİ İSTANBUL'da imzasız bir yazıda, Metin Toker'in Akis'teki yazısındaki, "A.P. memleketin sağlam kuvvetlerine karşısında İsmet Paşa'ya tabanca ateşleyen adamın yüreğindeki kin, nefret, intikam duygularını besleyen teşekküldür." pasajını ele alarak, bunun açık bir suçlama olduğunu ifade ederek, "Şurası iyice bilimlidir, tertipler ve iftiralar, gerçeği gören vatandaş ve kanunlar nazarında, en az suikast teşebbüsü kadar menfurdur, tiksinti vericidir." deniliyor.

DÜNYA'da Falih Rifkî Atay, "Temel Bozuk, Temel." adlı başyazısında, "Bir milletin mabetlerinde ilim ve medeniyet düşmanlığı vazedilmektedir. Hacı çocuklarının büyük çoğunluğu hafız okullarında ilim ve medeniyet düşmanlığı eğitimi görmektedir.. Bu milleti yalnız biz, yalnız Atatürkçüler seviyoruz. Çünkü yalnız biz onun kurtulmasını istiyoruz." diyor.

ULUS'da Faik Suad, "Bu da İsmet Paşa oyunu imiş" başlıklı makalesinde, "Şubat 21 suikastının 'İsmet Paşa'nın oyunu.' iftirası ile kamufler etmekte oyculuk çıkarı uman Bay Süersan, sen de gözünü aç... Ve dikkat et, kazdığın kuyuya düşmeyesin, beslediğin kargalar senin de gözünü oymasın günün birinde." diye yazmaktadır.

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR
ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ İKTİSADİ KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA

Basınımda Onbeş Gün

Başyazı

Kıbrıs ve Birleşmiş Milletler

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Suikast
Vergiler Etrafında Münakaşa
T.İ.P. Kongresi
İtalya Cumhurbaşkanı'nın Fransa'ya Ziyareti
Polonya'da Plânlamanın İslâhı

İNCELEMELER :

Tapulama Kanunu ve Toprak Reformu
Yaşar KARAYALÇIN
Biz de Anadolu'yu Geziyoruz - VII
HARMANDALIOĞLU

OKURLARIN FORUMU :

Orman Kanununun Bazı Maddeleri
İsmet KARADAYI

NE DİYORLAR :

İktisadi Gelişmemiz
Kâzım TAŞKENT
Müşterek Dil ve Kültür Eğitiminde
Bir Tecrübe
David A. GARWOOD

KÜLTÜR VE SANAT :

Toprak Uyanırsa
Ömer SÂKIP
Vandallık, Vurdumduymazlık, Vatançsızlık Üzerine: III.
Boşluğa Haykıranlar, Susan Sfenks ve Ramazanoğlu Olayı
Mehmet Metin NİGAR
Bir Ayrım
Kaya ÖZSAZGIN
Bibliyografya
Der : S. N. ÖZERDİM

Başpiskopos Makarios, İngiltere tarafından hazırlanıp Amerika'nın desteklediği NATO kuvveti plânını, çeşitli şekillerde değiştirilmesine ve Birleşmiş Milletlerle irtibatlandırılmasına rağmen, reddetmiştir. Plânın kabulünü sağlamak üzere, Amerikan hükümeti, Hariciye Müsteşarı George Ball'ı Ankara, Atina ve Lefkoşe'ye yollamıştı. Bu ziyaretlerin ve Amerikan hükümetinin Makarios nezdinde ısrarlarının da faydası olmamıştır. Neticede, NATO plânı Makarios tarafından kat'i şekilde reddedilmesi üzerine, İngiltere mevzuu Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Konseyine intikal ettirmeğe karar vermiş ve böylece Kıbrıs meselesinde, yeni bir merhaleye gelinmiştir.

Dâvanın Birleşmiş Milletlere intikalinden sonra, durumu yeniden muhakeme etmek lüzumu vardır. Birleşmiş Milletlere gidilmesi lehimize mi, aleyhimize mi olacaktır? Bu bakımdan diplomamızın tutumu ne olmuştur? İlerde vuku bulması muhtemel inkişaflar nelerdir? İngilterenin bu kararında rol oynayan faktörler neler olmuştur? Bu meseleler üzerinde düşüncelerimizi ifade etmeğe çalışacağız.

**

Bilindiği üzere, Kıbrıs buhranı çıktığı günden itibaren, Türk hükümeti meselenin Birleşmiş Milletlere götürülmesine aleyhtar idi. Bunun gerekçesi olarak söylenen şu idi : Birleşmiş Milletler bugün çeşitli blokların ve siyasi tesirlerin hâkim olduğu bir teşekkül haline gelmiştir. Bir taraftan Afrika - Asya devletlerinin bloku, diğer taraftan Sovyet bloku vardır. Siyasi tesirler hâkim olunca, meselelerin tartışılmasında ve neticeye bağlanmasında, objektif kıstaslardan ve hukuka riayetden uzaklaşmaya doğru temayüller başgöstereceğinden korkuluyordu.

Başpiskopos Makarios, bir müddetten beri, şuraya buraya seyahat etmiş ve (selfdetermination) sloganını ileri sürerek, kendi tezine taraftar kazanmıştır. Bunlar bilhassa komünist bloka ve Afrika - Asya birliğine dahil olup çoğunluğu teşkil edebilecek sayıda devletlerdir. Türk hükümeti, yukarıdaki mülâhazalara

dayanarak, şimdiye kadar, meselelerin Birleşmiş Milletlerde müzakeresinin aleyhinde bulunmuştu.

Başından beri bunun üzerinde ısrar etmek acaba isabetli olmuş mudur? Kanaatımızca bu çok şüphelidir. Kanaatımızca, meselenin Birleşmiş Milletlere intikali mevzuunda hiç vaziyet almamak, bu hususta sükûtu muhafaza etmek daha doğru olurdu. Meselenin ergeç, oraya intikal edebileceğini düşünmek lâzımdı. Nihayet, Birleşmiş Milletler, milletlerarası ihtilâfları sahasında bugün dünyaca kabul edilen en son merciidir. Bu teşekkülde her ne kadar siyasi tesirler zaman zaman hissedilse dahi, neticede ekseri hallerde akliselim ve hakka riayet galip çıkmaktadır. Birleşmiş Milletlerin açıkça akliselime ve hakka karşı vaziyet alması ihtimali zayıftır.

Oysa, Kıbrıs mevzuunda Türk hükümetinin ve Kıbrıs Türk cemaatinin tezi tamamen haklıdır ve hukuka müstenittir. Nitekim bu hakikat, Kıbrıs olaylarının başlangıcından beri gittikçe belirli şekilde ortaya çıkmış ve Batı Avrupa ile Amerikada anlaşılmuştur. Bu neticede, hem aslında dâvada haklı bulunmamızın, hem hükümetin dâvada, müzakereye hazır olmak şeklindeki politikasının hissesi olmuştur. Oysa bir dâvayı yürütüp neticeye götürmekteki başlıca başarı unsuru, o dâvanın haklı olması ve haklı olduğuna inanılmasıdır. Kıbrıs olayında bu şartlar tamamen gerçekleşmiştir. Binaenaleyh, dâvanın Birleşmiş Milletlerde görüşülmesinden endişe etmemek, bilâkis bu haklı dâvayı her yerde ve herkese karşı savunmaya hazır bulunmak gerekirdi.

**

Kıbrıs buhranında politikamızı tespit ederken, hükümet iki yol arasında bir seçim yapmak zaruretinde idi : Birinci imkân, Zürih anlaşmasında yazılı bulunan müdahale hakkına dayanarak, Kıbrıs'taki soydaşlarımızı korumak üzere Adaya asker çıkarmak ve dâvayı askerî kuvvet ile halletmeğe çalışmak idi. İkinci imkân da, prensip itibarıyla, dâvanın hallinde milletlerarası müzakere ve temas yolunu kabul etmek, ihtilâfı milletlerarası kurullarda halletmeğe

çalışmak idi. Şunu şimdiden söylemeliyiz ki, hükümet ikinci yolu seçerken, kısa vadeli ve uzun vadeli millî menfaatlerimiz bakımından fevkalâde isabet göstermiştir. Bugünkü dünya, II. Dünya Harbinden evvelki, hele I. Dünya Harbinden evvelki dünyalardan çok farklıdır. Milletler, birbirine, şu veya bu şekilde, sıkıca yaklaşmışlardır. Milletler, meseleleri tek taraflı değil, çok taraflı çözümlenmeye, manen ve hattâ madeten mecbur görünmektedir. İngiltere ve Fransa'nın Süveys'te tek taraflı müdahalesinin akibeti hâlâ herkesin hatırındadır. Bu şartlar altında, Kıbrıs ihtilâfını müzakere yolu ile halletmeye çalışmamız iyi olmuştur. Katliamı dururmak ve İngiltere'nin müdahalesini davet etmek için yapılan ihtar uçuşu da yerinde olmuştur. Ancak bu sırada, belki de baştan beri takip ettiğimiz politikaya aykırı görünen ve bize birşey kazandırmaktan ziyade bazı şeyler kaybettiren bir hareketi zikretmeden geçemeyeceğiz. O da, bayram sıralarında, donanmamızın Doğu Akdenizde yaptığı manevradır. Bu manevra bütün dünyada Kıbrıs'a asker çıkarmak üzere olduğumuz intibayı yaratmış ve Kıbrıs Rumlarının, Türkler Adayı istilâ etmeye hazırlanıyor yaygarasını koparmalarına bir vesile teşkil etmiştir. Başka çare kalmadığı takdirde, Aralık ayındakine benzer faciaları başka şekilde önlemek imkânı görülmediği takdirde, müdahale hakkını kullanarak asker çıkarmamızı, dünya halk oyunun bilmesi lâzımdır. Fakat, bu kararın gerekçesi çok kuvvetli ve açık olmalıdır. Bayram esnasında başlanan hareket için böyle bir gerekçenin mevcut olduğunu ileri sürmek güçtür. Diğer taraftan bu hareketin yapılmış olması, durumun Kıbrıs Rumları tarafından yukarıda kaydettiğimiz şekilde istismar edilmesine yol açmıştır.

**

Şimdi, Londra Konferansı ile başlıyan, NATO teşebbüsü olarak devam eden müzakereler Birleşmiş Milletlere intikal etmiş bulunmaktadır. Birinci merhale, Birleşmiş Milletlerin Adadaki muhtemel katliamı önlemesi ve Türk cemaatinin korunması için tedbir almasıdır. Bundan sonraki problem, arabulucu bir heyet vasıtasıyla, ihtilâfa siyasî bir çare

aranmasıdır. Bu sırada bize düşecek vazife bütün imkânlarımızla haklı dâvamızı Birleşmiş Milletlerde savunmak ve yegâne sağlam hal çaresi görünen federatif tarzdaki devletin kurulmasını sağlamaktır. Kıbrıs devleti tecrübesinin devamı, iki cemaatin karışık yaşaması tarzındaki Zürih hal çaresinden uzaklaşarak, cemaatlar arasında ihtilâf ve çatışmaları önliyecek olan federatif hal çaresine yaklaşmaya bağlıdır. Kıbrıs devletinin başka bir temele dayanması imkânsızdır.

Bu bakımından, Birleşmiş Milletlerdeki heyetimize Nihat Erim gibi tecrübeli bir hukukçu ve diplomatın yollanması çok isabetli olmuştur. Bütün kuvvetlerimizi teksif ederek dâvamızı orada savunmaya devam etmeliyiz.

**

Bu yazıda son olarak değinmek istediğimiz mevzu İngiltere'nin tutumu ve Kıbrıs mevzuunu Birleşmiş Milletlere intikal ettirmesidir. İngiliz Başvekilinin, Kıbrıs işine Birleşmiş Milletlerin müdahale etmemesi ve mevzuun NATO dahilinde halledilmesi icabettiği şeklinde, son zamanlara kadar verdiği demeçler muvacehesinde, aniden, Güvenlik Konseyine başvurulması kararı, bazı çevrelerde sürpriz ve hattâ şok tesiri yapmıştır. Anlaşılan, İngiliz kabinesinde Kıbrıs mevzuunda değişik kanaatler mevcut idi. Neticede, İngiltere'nin tek başına Kıbrıs sorumluluğunu taşımasına imkân olmadığı fikri galip gelmiş, meselenin nasılsa, şu veya bu şekilde, ergeç Birleşmiş Milletlere intikal edeceği düşünülmüş ve başka müracaatlara takaddüm edilerek, Birleşmiş Milletlere gidilmiştir.

İngiltere'yi bu hareketinden dolayı itham etmeden evvel, içinde bulunduğu durumu ve dünya şartlarını hatırlamak doğru olur. İngiltere, bugün dünya çapında mes'uliyetlerinin ağır yükü altında bulunmaktadır. Bir yandan Güney - Doğu Asya'da Endonezya'nın tehdit ettiği yeni Malezya devletini, açık veya kapalı tecavüzlere karşı korumak mükellefiyeti altındadır. Diğer yandan, istiklallerine yeni kavuşan Doğu Afrika devletlerinde bazı askerî isyan hareketleri vuku bulmuş ve bu isyanların bastırılması için Uganda, Tanganika

ve Kenya, İngiltere'den askerî kuvvet talep etmişlerdir. İngiltere'nin Kıbrıs'a tek başına asayişini temin etmek mükellefiyetinden sıyrılmak arzusu, yukarıdaki olaylar muvacehesinde, kıymetlendirilmelidir.

Meselenin başka bir cephesi daha vardır : Kıbrıs olayı her ne kadar hukuken sadece garantör devletleri ilgilendiriyorsa da, dünya politikasındaki gelişmeler muvacehesinde, fiilen, başka devletleri ve bu arada NATO devletleri ile Sovyet Rusya'yı ilgilendirmeye başlamıştır. Dünya politikasında, her şeyi, dar hukuk çerçevesinden mütalâa etmek mümkün olamamaktadır. Bu şartlar altında, İngiltere, Kıbrıs'ta tek başına, hem asayişini muhafaza etmek fonksiyonunu, hem iki cemaat arasında arabuluculuk yapmak fonksiyonunu ifa edemeyeceğini hissetmeye başlamış, mes'uliyeti başkaları ile paylaşmaya teşebbüs etmiş, evvelâ NATO'ya başvurmuş, bundan netice elde edemeyince, Birleşmiş Milletlere gitmiştir. Böylece, İngiltere'nin bu son hareketi, hem kendi gücünün mahdut olması, hem dünya politikasındaki gelişmelerin meydana getirdiği zaruret neticesi olarak değerlendirilmelidir.

Yukarıda izah etmeye çalıştığımız gibi, hepimiz, değişen şartlara intibak etmeye ve bunlardan azamî şekilde istifade etmeye mecburuz. Kıbrıs dâvasının Birleşmiş Milletlere intikalini bu zaviyeden görmeliyiz. Soğukkanlılığımızı bırakmadığımız takdirde, şimdilik kaybedilmiş mühim bir şey yoktur. Haklı dâvamızı bütün gücümüzle savunmaya devam etmeliyiz.

NASREDDİN HOCADAN

Sadi CUMBUL

Nasreddin Hoca Derneği Yayını : 3

250 Krs.

İsteme Ad : S. Cumbul Ortaokul Md.

Akşehir

Onbeş Günün Notları

Suikast

Geçen onbeş gün içinde, iç olayların en önemlisi 21 Şubat Cuma günü cereyan etmiştir : Başbakan İnönü'ye, Meclis'e gideceği sırada, üç el ateş edilmiş ve mesut bir tesadüf eseri olarak suikastçının kurşunları hedefine ulaşmamıştır. Olay bütün yurttay duyulmuş, üzüntü ve nefretle karşılanmıştır. Türk toplumunun böyle menfur bir olay karşısında gösterdiği reaksiyon, meselelerimizin devlet adamlarına suikast yapmak sureti ile çözüm yolu bulamayacağı anlayışının en güzel bir delilini teşkil etmektedir. Suikast olayına karşı bütün siyasi partiler ve teşekküller cephe almış, akıldan ve her türlü duygudan yoksun suikastçıyı telin etmiştir. Suikast olayını siyasi bir istismar vasıtası haline sokmaya çalışanların miktarı pek önemsiz kalmıştır. Esasen uzun yıllardan beri memleketimizde bu gibi olaylara tesadüf edilmemektedir. Bu da, Türk toplumunun devlet adamlarına suikast fikrinin gelişmesine müsait bir ortama sahip olmadığını göstermektedir.

Suikastçı ve varsa ortakları, geçmişte veya halde kendisini memleket hizmetine atamış bulunan bir kimseyi hedef seçmişlerdir. İleri yaşta olmasına rağmen, memleketin birlik, beraberlik ve demokratik düzen içinde kalkınması için çaba gösteren bir başbakana karşı böyle menfur bir harekete girişilmiş bulunması bilhassa üzüntü kaynağı olmuştur.

Suikastçı hangi sebeple böyle bir teşebbüse cesaret etmiştir? Suikastçı acaba idrakini kaybetmiş bir ruh hastası mıdır? Suikastçının, yeni düzenden bozulan menfaatleri mi onu bu çirkin yola itmıştır? Yoksa muayyen bir ideolojiyi taşıyan teşkilâtın icracısı mıdır? Böyle bir teşkilât varsa, bu teşkilâtın ideolojisi nedir? Bütün bu hususlar, bugün için karanlıktır. Özellikle memleketin içinde bulunduğu iç ve dış şartlar nazara alınacak olursa, suikast olayını çeşitli yorumlara tâbi tutmağa müsait bir ortam içinde bulunduğumuz kendiliğinden ortaya çıkar. İlgililerce yapılan soruşturmaların sonucunu almadan, suikastın gerçek sebebi hakkında kat'i birşey söylemeye imkân yoktur. Ancak gerek suikastçının ifadesinde ve gerek basında çıkan yorumlardan suikastçının bu işde yalnız olmadığı anlaşılmaktadır. Suikastçı ve arkadaşlarının Atatürk ilkeleri ve 27 Mayıs devrimleri aleyhdarı fikirlerle beslenmiş kişilere olduğu intibai

uyandığı gibi, bunların sırf menfaat saikiyle böyle bir teşebbüse girişmiş olmaları ihtimali de vardır. Bu zavallı yaratıklar mevcut düzende kabadayılık yoluyla menfaat sağlamak imkânını kayıp etmiş olduklarından böyle menfur bir işe yeltenmiş olabilirler.

Vergiler Etrafında Münakaşa

1963/1964 bütçesindeki bir milyarlık açığı kapatmak üzere hükümetin Meclise getirdiği yeni vergi tasarıları etrafındaki münakaşalar, bazan karşılıklı itham şekline de dökülerek devam ediyor. Vergi usullerini esaslı şekilde değiştiren, bina, arazi, ziraat gelir gibi vasıtasız vergilerden başlayarak gümrük vergisi, gider vergisi, taşıtlar vergisi gibi vasıtalı vergilerde önemli değişmeler ve nispetler ile vergi miktarlarında arttırmalar derpiş eden tasarıların çeşitli çevrelerde yankular uyandırması mukadderdi. Ancak, münakaşaları yaparken, görüşlerimizi çok aşırı şekillerde taktim etmekten kaçınmamız, münakaşa esnasında ölçüyü kaçırmamamız ve şahsî ithamlara kaymamamız icabederdi. Hali hazırda ve gelecekte Türkiye birçok malî ve iktisadî problemlerle karşılaşacaktır. Demokratik nizamın başlıca faydalarından biri, tatbik etmeyi tasavvur ettiğimiz tedbir ve kanunların kamu oyunda serbestçe tartışılmasını sağlamak, böylece, tekliflerin süzgeçlerden geçirerek, sivri veya yanlış taraflarının çıkarılmasına imkân vermek ve umumi olarak, bunların nazariyatçılar, tatbikatçılar ve geniş halk oyu tarafından benimsenmesine yol açmaktır. Bu arada tatbik edilmek istenen yeniliklerin basit bir şekilde halka izah edilmesi başarıyı sağlayacak en önemli unsurlardan biridir.

Yeni vergi tedbirleri düşünülürken, halk oyunun bu istikamette olumlu bir şekilde hazırlandığı, düşünülen yeni vergilerin, ana hatları ile, basit izahlarının yapıldığı ve bu vergileri icabettiren sebeplerin açıkça anlatıldığı pek söylenemez. Bu sahada, hükümetin, psikolojik ortamı hazırlamak, vergi operasyonunun çeşitli cephelerini ve bilhassa halk oyu üzerindeki etkisini düşünerek bunu plânlamak bakımından pek başarılı olduğu da söylenebilir. Halk oyuna müessir şekilde hitap etmek, bu maksatla meselâ radyodan istifade etmek sanatını henüz öğrenemedik. Bu

yüzden vergiler, damdan düşercesine ilân edilmiş ve bir şok tesiri yapmıştır. Sonradan vergiler etrafında gelişen münakaşaların çok sert ve acı mecalara dökülmesinde, muhtemelen baştaki hazırlık eksikliğinin de tesiri olmuştur.

Vergi tasarılarının Mecliste bir karma komisyona tevdi edildiği malumdur. Komisyon, çeşitli çevrelerin ve bu arada Ticaret ve Sanayi Odaları Birliğinin fikirlerini öğrenmek istemiştir. Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği de mevzu etrafındaki görüşlerini bir rapor şeklinde hazırlamış, Genel Sekreter Berrin Beydağ raporunda mevcut görüşleri komisyon karşısında savunmuştur.

Odalar Birliğinin raporu hakkındaki intibamız, Birliğin, Vergi Reformu ismi verilen tedbirlerin tümüne karşı vaziyet almadığı şeklindedir. Bununla beraber, rapor bazı yerlerde, maalesef böyle bir intibai yaratacak şekilde kaleme alınmıştır. Meselâ, giriş kısmında, yeni vergilerin âme sektörünün yatırımlarını finanse etmek üzere alınmak istendiği kaydedildikten sonra, özel sektör yatırımları ile âme sektörü yatırımları arasında bir mukayese yapılıyor ve geçmiş 13 yılın trendine nazaran, 1964'te âme yatırımlarının fazla yüksek tespit edildiği, buna mukabil özel sektör yatırımları hedefinin fazla alçak tespit edildiği kaydediliyor. Bu girişin neticesi sarıh bir şekilde ifade edilmemekle beraber âme sektörü yatırımlarının bu kadar yüksek seviyede tutulmasına lüzum olmadığından, vergi tedbirlerine de lüzum olmadığı intibai bırakılıyor.

Müteakiben, Raporda, Odalar Birliğinin, muhtelif tasarılar ve tedbirler hakkında görüşleri ifade ediliyor ve bazı tedbirler (vergi aleniyeti gibi) veya vergiler hakkında menfi vaziyet alınmakla beraber, diğer bir çok tedbir veya vergiler (değişik ölçülerde olsa dahi) tasvip ediliyor. Binaenaleyh, Oda'lar Birliği raporundan, Birliğin, tüm olarak, vergi reformu aleyhinde olduğu neticesini çıkarmak yanlış olur.

Diğer taraftan, belki de raporun tertibindeki bazı noksanlar veya ifadelerdeki aşırılıklar dolayısıyla, maalesef etrafa yayılan intiba budur. Nitekim o tarihlerde ki sayısında, Akis dergisi, bu mevzuu ele almış ve çok şiddetli bir lisanla, ödedikleri vergilerin açıklanmasını istemeyen zenginlere (hiddetli milyonerlere!) ve onların müessili olarak vasıflandırılan Odalar Birliği Genel Sekreterine çatmıştır. Vergi aleniyeti mevzuu etrafında çeşitli fikirler ileri sürmek, Türkiye'nin ortamında bunun mahzurları veya faydalarını tartışmak mümkündür. Odalar Birliği, vergi aleniyetinin, faydadan ziyade zarar getireceği kanaatinde. Belki, bunun müesses nizamı yıkmaya kadar gidebileceğini ileri sürerek düşüncelerini çok aşırı bir şekilde ifade etmek hatâsına düşmüş olabilir. Ancak, Akis dergisinin de fazla ileri gittiği ve memlekette yaygın olan servet düşmanlığını teşvik edecek tarzda yayında bulunduğu şüphesizdir. Meseleyi, bir vergi tedbiri münakaşası şeklinden çıkararak, zenginlerin vergilere karşı toplu bir reaksiyonu varmış gibi göstermenin fayda ve isabetini

doğrusu anlıyamadık. Bu tarzda aşırı vaziyetler almak, yerleşmesini istediğimiz istikrarın lehine ve umumiyetle cemiyetimizin menfaatine olabilir mi?

Vergiler etrafında cereyan etmiş olan ve hâlâ devam eden münakaşa, münakaşa bakımından henüz olgunlaşmadığımızı, hissi eğilimlere kapıldığımızı, bir daha meydana çıkarmıştır. Bu davranışlar cemiyete ve demokrasiye faydadan ziyade zarar verir.

T. İ. P'nin Kongresi

Bu ayın ilk yarısında, 9 ve 10 Şubat tarihlerinde, İzmir'de Türkiye İşçi Partisinin Birinci Büyük Kongresi yapılmıştır. T.İ.P. 1961 yılında kurulmuş ve kuruluşundan bir müddet sonra, Şubat 1962 de Genel Başkanlığına Mehmet Ali Aybar getirilmiştir. Son mahalli seçimlere mahdut birkaç ilde katılmış olan T.İ.P. halen 26 ilde teşkilatlanmış bulunmaktadır.

Partinin bu ilk kongresinin iki önemli yanı vardır : Birincisi, parti organlarının ilk defa olarak seçimle teşkil edilmiş olmasıdır. Bu arada Mehmet Ali Aybar ittifakla tekrar Genel Başkanlığa getirilmiştir. Kongrenin diğer önemli yanı, parti programının kabul edilmiş olmasıdır. Partili ve partisiz aydınların işbirliğiyle hazırlanmış olan program, kongrede ittifakla kabul edilmiştir.

Propaganda Türkiye için kapitalist olmayan bir kalkınma yolunun tek çıkar yol olduğu öne sürülmekte ve bu yol, hazırlanmasına, yürütülmesine ve denetlenmesine emekçilerin fiilen iştirak ettikleri plânlı bir devletçilik olarak tarif edilmektedir. Programın, partinin karakterini ortaya koyan önemli yanı, böyle bir kalkınma yoluna girmenin ancak işçi sınıfının öncülüğünde emekçi halkın demokratik yoldan iktidara gelmesiyle mümkün olabileceğini ifade etmesi ve ısrarla belirtmesidir.

Toplumcu görüşleri ve çözüm yollarını temsil eden bir partinin bu hüviyetiyle siyasi hayatımızda temelli bir yer almasını, memleketimizin demokratik gelişmesi için temenni ederiz.

Polonyada Planlamanın İslahı

Bir müddetten beri Forumda sosyalist memleketlerde plânlama ve organizasyon mevzuları ile ilgili bir seri inceleme yayınladık. Bu incelemelerde üzerinde durulan mevzulardan biri, fazla adette yatırım projesine birden başlamanın veya yatırım projeleri maliyetlerinin reel maliyetlerin altında gösterilmesinin veya koordinasyon noksanının neticeleri olarak, yatırımlarda lüzumundan fazla sermayenin dondurulması, diğer bir deyişle, tamamlanmamış yatırımların tehlikeli bir şekilde artması oluyordu.

Polonya Plânlama Komisyonu Başkanı Profesör Oskar Lange'nin 27 Aralık 1963 te, bir Varşova gazetesinde "Teklifler" ismi altında yayınladığı bir makalede, Polonyada yatırım plânlamasının noksan cihetleri üzerinde durulmakta ve durumun islâh edilmesi için teklifler yapılmaktadır. Batıda çok tanınmış olan ve uzun müddet Chicago Üniversitesinde profesörlük yapan Oskar Lange, Polonyada beş yıllık plânlara ve halihazırda tatbik edilen sonuncu plânın aşağıdaki hakikatleri ortaya çıkardığını ifade ediyor: Evvelâ, yatırım plânlarında daimi bir genişleme temayülü mevcut olup, bunun neticesi yatırım gayretlerinin yayılması ve projelerin tatbikinin gecikmeye uğramasıdır. Saniyen, yatırımların mahiyeti, umumiyetle olduğundan daha düşük gösterilmektedir. Bu yanlış hesaplar, sadece nakdi mahiyetlerde değil reel maliyetlerde de vuku bulmaktadır.

Oskar Lange'ye nazaran, Polonya, sermaye teşekkülünün kifayetsiz olduğu ve büyük yatırımların yapılması gerekli olduğu bir memleketidir. Fakat, yukarıda işaret edilen temayüller dolayısıyla, yatırım plânının tatbiki yolunda büyük müşküller çıkmakta, millet ekonomisinde ahenksizlikler meydana gelmekte ve kaynaklar dondurulmaktadır. Bunlar da memlekette hayat seviyesinin yükselmesini engellemektedir.

Lange, müteakiben, yukarıda işaret edilen temayüllerin sebepleri üzerinde duruyor.

Yatırım plânlarının aşırı genişlemesi, meseleleri en kolay yoldan halletmek arzusundan ileri geliyor. Böylece, produktivitenin artırılması yerine istihdamı genişleten yolların seçilmesine gidiliyor. Kolay görünen diğer bir çare, munzam yatırıma başvurulmasıdır. Lange, bu temayüller ile mücadele için, plâna dahil edilecek yeni yatırımların kabulünde kıstasların keskinleştirilmesini talep etmekte ve yeni yatırıma gidilmeden mevcut tesislerin kapasiteye göre çalıştırılıp çalıştırılmadığını etraflı olarak tetkikini istemektedir.

İkinci problem, yani maliyetlerin fazla alçak hesabedilmesinin, iki menşei vardır: objektif unsurlar ve subjektif unsurlar.

Büyük projelerin inşaatı esnasında, ortaya çıkacak bütün meseleleri evvelden tahmin etmeğe imkân yoktur. Tahmin hataları mümkündür. Fakat bunlar hep aynı istikamettedir, yani maliyetlerin yükselmesine münser olurlar. Lange'nin teklifi, bundan böyle, plân hesaplarında, projelerin mahiyetini sistematik bir şekilde yükseltecek sabit bir inhirafın nazara alınmasıdır. Yatırımların maliyeti üzerinde bir plân ihtiyati derpiş edilmiştir.

Bundan maada, yatırımcı teşekküllerin, proje maliyetlerini daima fazla alçak göstermeleri meselesi vardır. Bu nasıl önenebilir? Evvelâ, yatırım hacmine göre prim ödemek usullerine nihayet verilmelidir. Bu gibi primler maliyetlerin yükseltilmesini teşvik eder. Saniyen, proje maliyetleri aşıldığı takdirde mali mes'uliyet mevzuabahası olmalıdır. Hatâ, kaynaklarını fazla uzun müddet donduran teşekküller mali cezaya çarptırılmalıdır.

Prof. Lange, netice itibariyle, yatırımlar daha müessir bir mekanizma ile idare edilmesinin, Polonya ekonomisinin başta gelen problemlerin biri olduğu neticesine varmaktadır.

İtalya Cumhurbaşkanı'nın Fransa'yı Ziyareti

Alman Başbakanı L. Erhard'ın Fransa'yı ziyaretinden bir hafta sonra İtalyan Cumhurbaşkanı Segni de Fransız Cumhurbaşkanı De Gaulle ile Fransa'da buluştu. İki Devlet arasında, halledilmesi gerekli, askıda bekleyen ciddi meseleler yoktur. Bu sebepten iki Devlet adamı daha ziyade görüş teatisinde bulunmuşlar ve neticede yayınladıkları bildiriye iki Devlet arasında gayeye varmak hususunda mevcut «metod ayrılığına» rağmen temasları devam ettirmeğe kararlı oldukları ve «milletlerarası meselelerde birbirlerinin görüşlerini anlayış havası içinde buldukları» ifade edilmiştir.

Gayet tabii olarak görüşmelerde Ortak Pazar meseleleri de ele alınmıştır. Bunlardan bir tanesi uzun zamandan beri üzerinde düşünülmekte olan üç batı Avrupa iktsadi teşekkülünün, yani Kömür ve Çelik Birliği, Atom Enerjisi Topluluğu ve Ortak Pazar'ın icra fonksiyonlarının birleştirilmesi meselesidir. Böyle bir birleşme işlerin bir merkezde toplanmasını gerektirecektir ki Kömür ve Çelik Birliğine merkez teşkil eden Lüksemburg buna muarızdır. İki devlet adamı görüşmelerinde bu üç teşekkülün fonksiyonlarının tevhid edilmesi gerektiği hususundaki görüşlerini açıklamışlardır.

Az gelişmiş memleketlere yapılacak yardımların da bir esasa bağlanması hususunda görüşmeler yapılmıştır. Fransa, dış yardımlarda Ortak Pazar'ın müşterek bir politikası bulunmasına taraftar gözükmemektedir. Bilindiği gibi Fransa daha önce Almanya ile Lâtin Amerika'ya yapılacak yardım hakkında mutabakata varmıştı.

Ortak Pazar'ın diğer önemli bir meselesi üzerinde görüş birliğine varılamamıştır. İtalya Altılar arasında milletlerüstü siyasi bir teşkilâtın kurulmasına da taraftardır. Halbuki Fransa hâkimiyet kudretinden feragati mucip olacak böyle bir teşebbüsün aleyhindedir. Bunun yerine Bakanlar seviyesinde, Başbakan, Dışişleri ve Maliye Bakanları arasında sıkı bir işbirliğinin taraftarıdır. İtalya aynı zamanda İngiltere'nin de Ortak Pazar'a girmesini desteklemektedir ki Fransa bu husustaki muhalefetini de devam ettirmektedir.

Fransa'nın son zamanlardaki münferit hareketleri anlaşılabilir diğer Ortak Pazar Devletlerinin pek hoşuna gitmemiştir. Milliyetçi Çin'in Ortak Pazar nezdine yollayacağı temsilcisinin kabul edilmesi ve dolayısıyla Milliyetçi Çin'in tanınması lehindeki 5 üyenin reyine Fransa'nın veto ile mukabele etmesi Altılar arasında yeni ayrılıkların patlak vermesine sebep olabilir.

Bütün bunlar Ortak Pazar devletleri arasında siyasi bir birliğin kurulabilmesi için zamanın daha çok erken olduğunu göstermektedir.

İncelemeler

Tapulama Kanunu ve Toprak Reformu

Yaşar KARAYALÇIN

1 — Konu :

31 Ocakta yasama organı tarafından kabul edilmiş olan Tapulama Kanunu Cumhurbaşkanı tarafından Anayasanın 93 üncü maddesine göre, gerekçesile birlikte, T.B.M.M.'ne geri gönderilmiştir. Tapulama Kanunu Cumhurbaşkanı tarafından ikinci defa veto edilen bir kanundur. Cumhurbaşkanı'nın vetosu ile Tapulama Kanunu, yalnız hukuk çevrelerini ve menfaat gruplarını ilgilendiren bir konu olmaktan çıkmış, toprak reformu ile uzaktan yakından ilgilenen diğer çevrelerin de katıldığı müşterek bir tartışma konusu halini almıştır. Çok değişik görüşlerin ileri sürüldüğü bu konunun - bu alanda mütehasıs olmyan hukukçular için dahi - karışık ve anlaşılması güç tarafları vardır. Hukukçu olan ve olmayan aydınlara bu yazımızda problemi ana çizgileri ile göstermeğe çalışacağız.

2 — Veto'dan evvel cereyan eden olaylar :

Tapulama Kanunu 31 Ocakta kabul edildikten sonra Türkiye Tarım Odaları Genel Başkanlığı, İmar ve İskân Bakanlığı konferans salonunda 10 Şubatta bir açık oturum tertip etmiş ve bu oturumda Yargıtay'ın Başkanı ile iki Daire Başkanı ve Adalet Bakanı da konuşmuştur. (Bu konuşmaların çok dikkate değer metinleri sonradan Ulus gazetesinde yayınlanmıştır). Cumhurbaşkanı'nın T.B.M.M.'ne gönderdiği veto yazısından anlaşıldığına göre Başbakanlık, bu açık oturumu takip eden gün yani 11 Şubatta, Tapulama Kanununun "bu hali ile yürürlüğe konulması bazı mahzurlar doğurabileceği anlaşılmış olduğu" nu Cumhurbaşkanı'na bildirmiştir.

Görülüyor ki kanun, Cumhurbaşkanı'nın şahsî teşebbüsü üzerine değil, kanunun T.B.M.M.'ndeki müzakereleri esnasında durumu gerektiği

şekilde takip edememiş olan Hükümetin sonradan uyanması veya uyarılması neticesi ve başka bir çare kalmadığı için, Hükümetin ikraz veya talebi üzerine veto edilmiştir. Bu duruma düşmek herhalde ilgili bakanlar veya bakanlıklar veya Hükümet için aktife kaydolunabilecek bir hal değildir.

24 Şubat günü S.B.F.'nde tertip edilen, özellikle T.B.M.M., Yargıtay ve Üniversite'den bir hayli geniş ilgi gören seminerde veto edilen Tapulama Kanununun toprak reformu ile ilgili tarafları incelenmiş, tezler tekrar izah ve müdafaa edilmişse de bir neticeye varmak mümkün olamamış, toplantının tekrar yapılması temenni edilmiştir.

S.B.F.'ndeki görüşmelerde veto nun yukarıda belirttiğimiz özelliği üzerinde durulmadığı gibi Anayasa Mahkemesi'nin konu ile doğrudan doğruya ilgili olan 18 Kasım 1963 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 17 Mayıs 1963 tarihli kararına da temas edilmemiştir.

Veto edilen Tapulama Kanunu hakkındaki birbirine zıt görüşlerin esasını kavrayabilmek ve değerlendirebilmek için önce bu günkü hukukî durumu, sonra hükümet tasarısını ve nihayet veto edilen kanunu ana hatlarıyla tesbit etmek faydalı olacaktır.

3 — Bugünkü hukukî durum :

1954 yılına gelinceye kadar tapuya kayıtlı olmyan gayrimenkulleri yirmi yıl nizasız ve fasılasız ve malik sıfatı ile (malik imiş gibi) yedinde bulunduran kimseler Medenî Kanunun 639 uncu maddesine göre o gayrimenkullerin kendi adlarına tapuya tescilini talep ve bu iddialarını şahitlerle de ispat edebiliyorlardı. İsviçre Medenî Kanunundan alınan ve orada tapuya kayıtlı olmayan toprak bulunmadığı için hemen hiç uygulanmamış olan bu hüküm, Türkiye'de

pek geniş bir tatbikat görmüştür. Yalan şahit mekanizmasının insafsızca işlemesi üzerine Devlete ait olan tarım topraklarının adeta yağmaya uğradığı müşahade edilince 1954 yılında hem bu madde değiştirilmiş, hem de Tapulama Kanununa bir madde ilâve edilmiştir.

Bu tarihten sonra tapuya kayıtlı olmyan gayrimenkullerin tescili dâvalarında şöyle bir ayırma yapılmıştır : 20 dönüme kadar olan toprakların tescili dâvalarında zilyetlik v.s. eskisi gibi şahitle ve belgelerle ispat edilebilecektir. 20 dönümden fazla olan gayrimenkullerin tescili dâvalarında ise zilyetliğin "10 yıl ve daha önceki vergi kayıtları ile de sabit olması lâzımdır".

Bu kanunun gerekçesinde dikkati çeken husus şudur : Memleketimizde muhtelif tarihlerde ve en son 1936-37 yıllarında vergi tahriri yapılmış olduğu için enaz 10 yıllık vergi ödemiş olması kaydı gerçek zilyetlerin haklarını ihlâl etmeyecek, sadece Devlet topraklarının yağma edilmesini önleyecektir.

20 dönümden fazla olan gayrimenkullerin tescili dâvalarında zilyetliğin 10 yıl ve daha önceki vergi kayıtları ile sabit olması gerektiği hakkındaki hüküm "bu kanunun mer'iyete girdiği tarihten önce tescil talebi hakkı doğmuş olan kimseler tarafından açılacak dâvalarda da" tatbik olunacaktır (2. fıkra). Böylece 1954 yılında kabul edilmiş olan kanun, zilyetliğin vergi kayıtları ile ispat hükmünü 1954 yılından evvel gayrimenkulü tescil talebi hakkı doğmuş olanlara da tatbik etmek suretile, bir taraftan kanun metninde "ilgililerin tescil talebi hakkının doğduğu" nu kabul etmiş, diğer taraftan ispat hukukunu ilgilendiren bir hükmü geriye teşmil etmiştir.

4 — Hükümet tasarısı ve T.B.M.M.'ndeki değişiklikler :

Yeni Tapulama Kanununa ait Hükümet metninde 1954 de yapılan değişiklikler prensip itibarıyla muhafaza edilmiştir. Sadece 20 dönümü geçen kısma ait tescil taleplerinin on yıl ve daha önceki vergi kaydından başka hangi belgelerle ispat edilebileceği açıklanmış (f. 4), burada teferuatına girmeye lüzum görmediğimiz iki fıkra (2 ve 3 üncü fıkralar) ilâve edilmiştir. Şu kadarını belirtelim

ki 20 dönüm esası muhafaza edilebilmiş olsaydı bu değişiklik ve ilâveler, kanaatımızca, kanunun veto edilmesine ve bu günkü münakaşaların ortaya çıkmasına sebep olmayacaktı.

Tasarıyı ve bu konudaki teklifleri inceleyen **Geçici Komisyon** 1954 değişikliklerine dayanan hükümet tasarısının 33 üncü maddesini tamamen çizmiş, M. K. 639 un ilk şeklinin olduğu gibi yürürlüğe girmesini sağlayacak bir metin teklif etmiştir. Bu metin kabul edilmiş olsaydı 1954 de yapılan değişiklikler (dönüm ve vergi kaydı) tamamen bertaraf edilmiş olacaktı (m. 33 ve 97 ye bak.). (Geçici Komisyon'un raporu 14 Mayıs, Anayasa Mahkemesinin bu konu ile ilgili kararı ise 17 Mayıs 1963 tarihlidir).

Millet Meclisinde Geçici Komisyon'un bu görüşü kabul edilmemiş, buna mukabil hükümet tasarısındaki 20 dönüm kaydı 75 dönüme çıkarılmıştır.

C. Senatosunda ise dönüm kaydı 75 den 100 e çıkartılmış ve ayrıca gerek Hükümet, gerek Millet Meclisi metninde bulunmayan bir hüküm ilâve edilmiştir. Bu hükme göre il ve ilçelerin merkez belediye hudutları içinde bulunan tapusuz gayrimenkullere de 33 üncü madde hükümleri uygulanacaktır.

5 — Çözüm noktası :

Tapulama Kanunu ile ilgili tenkit ve görüşlerin **hukukî bakımdan** çözüm noktası şudur : Eğer tapusuz gayrimenkullere 1954 yılından evvel 20 yıl süre ile nizasız aralıksız zilyet olan kimse o gayrimenkul üzerinde **mülkiyet hakkına** sahip olmuş ise bu müktesep hakkı ne 1954 de çıkan, ne de ilerde çıkacak bir kanun, ispat şartlarını ağırlaştırmak suretile, ihlâl edemez. Böyle bir kanun Anayasa'nın 10, 11 ve 36 ncı maddelerinin ruhuna ve sözüne ve temel hukuk kuralı olan müktesep hakkın korunması esasına aykırıdır ve iptal edilmelidir.

Tapulama Kanununun sosyal siyaset bakımından önemli olan tarafı ise şudur : Anayasa toprak reformunu öngörmüştür ve toprak reformu zarurîdir. 1954 deki adım haksız tapulama taleplerini önlemek için atılmıştır. Tescil talebinin ispatını kolaylaştıracak veya genişletecek her hüküm tekrar haksız tescil talep-

lerine imkân verecek, Devlete ait olan arazinin esasen toprak sahibi olan nüfuzlu kimseler tarafından yağma edilmesine yol açacaktır. Toprak reformu dolayısıyla toprak dağıtımına gidileceği vakit bu topraklar Devlete ait bulunursa Devlet milyonlarca lira kamulaştırma bedeli ödemekten kurtulacaktır. Bu malî külfet zarurî olan toprak reformunu ya imkânsız kılabilir veya hiç olmazsa çok geciktirebilir.

Görülüyor ki birbirine tamamen zıt olan bu iki görüş de **Anayasa'ya** dayanmaktadır.

Kanaatimizce mülkiyet hakkı ve müktesep hak görüşü kabul edilecek olursa meselâ - 1954 yılından evvel - mülkiyet hakkı doğmuş olanlar için maddî hukuk veya ispat hukuku ile ilgili aleyhe **herhangi bir sınırlama Anayasaya aykırı olacaktır**. O zaman artık ne vergi kaydı, ne de dönüm tutarı ile tescil hakkını sınırlamak caiz bulunacaktır.

Mülkiyet hakkı ve müktesep hak bahis konusu değil ise kanun koyucu dilediği ölçü ve sınırlamayı koyabilecektir. Ancak bu takdirde Tapulama Kanunu ve ilgili diğer kanunlara Anayasa'nın toprak reformu arzusunun en uygun düşecek hükümleri koymak mümkün olacaktır.

6 — Değişik görüşler :

10 Şubat'ta yapılan seminerde başlıca iki görüş ortaya atılmıştır : Bu görüşler 1858 tarihli Arazi Kanununun mirî arazi hakkındaki hükümlerinin yürürlükte olup olmadığı esasından hareket ederek müktesep hak meselesini halletmeye çalışmaktadır.

a) **R. Seçkin'in görüşü** : Yargıtay'ın sayın Başkanına göre Arazi Kanununun mirî arazi ile ilgili hükümleri - Medenî Kanunun getirdiği yeni sisteme rağmen - yürürlükte dir. Tapuya kayıtlı olmayan eski mirî arazi üzerinde Devletin hakkı devam etmektedir. (Cumhurbaşkanının veto yazısının 5 numaralı bendinde de aynı görüş dolayısıyla ifade edilmiştir). Bu sebeple zilyetlerin bir mülkiyet hakkı ve müktesep hakkı bahis konusu değildir. Devlet bu topraklar hakkında uygun gördüğü nisbette ve dilediği kayıtlarla hakkından vazgeçebilir.

b) **İ. Öktem'in görüşü** : Arazi Kanununun yürürlükte olan birkaç

maddesi vardır. Fakat mirî arazi hakkındaki hükümler Medenî Kanun ile (Tatbikat Kanunu m. 48) zımnen ilga edilmiştir. Yargıtay'ın kararları da bunu teyit etmektedir. Bu noktadan hareket eden 7 nci Hukuk Dairesi'nin sayın Başkanı, tapuya kayıtlı olmayan tarım arazisi üzerinde 20 yıllık zilyedin mutlak bir mülkiyet hakkına ve müktesep bir hakka sahip olup olmadığı hakkındaki kati görüşünü Ulus'daki yazısında (20 Şubat 1964), açıklamamış, sadece 20 yıl aralıksız ve nizasız zilyetliği "Kanunun gösterdiği delillerle ispatlayabilirseniz o yerin mülkünüz olarak tapuya tescilini isteyebilirsiniz" demekle yetinmiştir.

7 — Veto sebepleri :

Cumhurbaşkanı tarafından T.B. M.M.'ne gönderilen mektupta altı sebep zikredilmiştir. Asıl görüş T.B. M.M.'de kabul edilen metnin 1954 de yapılan değişikliklere aykırı olması ve böylece 1954 den evvelki mahzurların tekrar ortaya çıkma tehlikesidir. Mektupta ifadesini bulan veto sebepleriyle Adalet Bakanı sayın S. Çumralı ve Yargıtay Başkanı sayın R. Seçkin ile 4 üncü Hukuk Dairesi Başkanı sayın F. Müderrisoğlu'nun fikirleri arasında bariz bir paralellik mevcut bulunmaktadır.

8 — Anayasa Mahkemesi kararı :

Kanaatimizca gerek 10 Şubat, gerek 24 Şubat tarihli toplantılarda asıl hukukî mesele açık bir şekilde ortaya konulmamıştır. Veto edilen Tapulama Kanununu da ilgilendiren problem Anayasa Mahkemesi'nin 17 Mayıs 1963 tarihli kararında vuzuhle ele alınmış ve neticeye varılmıştır:

Mersin Asliye Hukuk Mahkemesi , a) 1954 de çıkan kanunlarla konmuş olan 20 dönüm ve 10 yıllık vergi kaydının Anayasa'nın 10, 11 ve 36 ncı maddelerinin ruhuna ve sözüne aykırı olduğunu, b) 1954 de çıkan kanunlarla konmuş kayıtların, bu kayıtlar olmadan M. K. 639 a göre kazanılmış mülkiyet hakkına tatbik edilmesinin yani yeni kanunun "makale teşmilinin" mülkiyet hakkını ve müktesep hakkı ihlâl ettiğini ileri sürerek Anayasa Mahkemesine itiraz etmiştir.

Anayasa Mahkemesi ise bu itirazın birinci kısmını oybirliği ile, ikinci kısmını ise bir üyenin muhalefeti üzerine çoğunlukla reddetmiştir,

Red kararının gerekçesi şudur : Mülkiyet hakkını iktisap için tapu siciline kayıt şarttır. Hâkim tescil kararı vermedikçe mülkiyet hakkı kazanılmış olmaz. Böyle olunca müktesep bir hakkın ihlâli de söz konusu değildir.

Muhalefet şerhini yazan sayın O. Yetin'e göre ise 20 yıl aralıksız ve nizasız zilyet olan kimse mahkeme kararı olmadan da tapusuz gayrimenkulün maliki durumundadır. Anayasa'daki mülkiyet terimi tapulu yerlere hasredilemez. M. K. 639 un 1954 den evvelki metnine göre olağanüstü zamaşımı yolu ile tapusuz gayrimenkulü iktisap etmiş olan kimsese 20 dönüm ve on yıl vergi kaydı tatbik edildiği takdirde, "Anayasa ile teminat altına alınmış olan mülkiyet iktisabına ait temel hakların ihlâline bundan daha açık bir misal olmaz".

M. K. 639 a dayanan dâvalarda hâkimin vereceği kararın yapıcı veya bildirici mahiyette olduğu hususu eşya hukukunun münakaşalı bir mevzuu idi. Anayasa Mahkemesi yukarıda hülâsa ettiğimiz kararı ile bu gibi hükümlerin ve tapuya yapılan tescilin yapıcı mahiyette olduğu görüşüne iştirak etmekte, bu suretle hem eşya ve Anayasa hukuku, hem de toprak reformu bakımından çok önemli bir neticeye varmaktadır.

9 — Netice :

Görülüyor ki pozitif hukuk ve Anayasa Mahkemesi'nin bu kesin kararı karşısında Arazi Kanununun mirî arazi hakkındaki hükümlerinin yürürlükte olduğu görüşünden hareket ederek sun'i ve savunulması güç bir gerekçeye ve mesnede ihtiyaç yoktur. Bir müktesep hak bahis konusu olmadığı yolundaki Anayasa Mahkemesi kararı hukuk tekniği bakımından münakaşa konusu olabilir, fakat netice herhalde ihtiyaçlara uygundur. Anayasa Mahkemesi kararı ile müktesep hak, mülkiyet hakkı engeli aşılmış olduğuna göre 1954 de konulmuş kayıtların yeni Tapulama Kanunu ile hafifletilmesi için **hukukî bir sebep kalmamıştır.**

Bundan dolayı Devlet Başkanı'nın yazısında yer alan "Yüksek Meclis hukuk prensiplerine ve memleket menfaatlerine aykırı tatbikat yaratabilecek bir kanunu kabul etmeyeceği şüphesizdir." cümlesindeki fikrin ilk kısmına yani Tapulama

Kanununun **hukuk prensiplerine** aykırı bir tatbikat yaratabileceği görüşüne iştirak etmek kanaatimizce mümkün değildir. Bahis konusu olan bize sadece toprak siyaseti ve memleket menfaatleridir.

Bu sebeple veto edilen Tapulama Kanunu hükümleri sadece sosyal siyaset ve toprak reformu bakımından serbestçe münakaşa edilmelidir. Kanaatimizce herşeyden önce hükümet tasarısındaki 20 dönüm kaydının Millet Meclisinde 75, C. Senatosunda 100 dönüme çıkartılmasının **gerekçesini** aramak, istemek ve kıymetlendirmek lâzımdır. Bu hükmün il ve ilçe belediye hudutları içindeki gayrimenkullere geçici bir madde ile tatbik edilmesine neden lüzum görüldüğü sualinin cevabını da almak gerekir. Bundan sonra Tapulama Ka-

nununun diğer hükümlerini memleket menfaatleri ve toprak reformu gerekleri bakımından incelemek kolaylaşacaktır.

Bize öyle geliyor ki en iyi hal tarzı, yine, Hükümet Tasarısında yer alan 33 üncü maddeyi olduğu gibi kabul etmek ve C. Senatosunun ilâve ettiği geçici maddeyi kanun metninden çıkartarak 1954 esaslarını muhafaza etmek olacaktır.

Unutmamak lâzımdır ki 1954 değişiklikleri Anayasa'da sosyal adaletin ve toprak reformunun açıkça yazılı olmadığı bir devrede kabul edilmiştir. Bu devrede kabul edilen esaslardan 1961 Anayasası'ndan sonra dönmek iç siyaset bakımından da tenakuza düşmek olur.

Biz de Anadoluyu Geziyoruz - VII

Harput'tan - Tunçeli'ne

HARMANDALIOĞLU

Elâzığ'ı transit geçiyoruz. Tunçeli yollarındayız. Arabamızda yan yana oturduğum Elâzığlı bir öğrenci, ballandıra ballandıra Harput'u anlatıyor. Yüksekçe bir tepedeki harabeleri göstererek,

— İşte orası diyor, abi. Vaktiyle bu dağın üstünde koskoca bir şehir varmış.

Sonra öğrenci, Harput'un tarihine, oradaki insanların yaşantısına geçiyor. Konuşmayı, yavaş yavaş tepedeki harabelerden düzlüklere, Elâzığ'a indiriyor. Anlatıyor, anlatıyor... Bakıyorum, gencin yüreğinin altında tüm Elâzığlı hemşerilerimin gani gönüüllüğü, açık yürekliliği yatıyor.

— Ah! diyor, size Elâzığ'da rastlasaydım. Sizi doğruca Harput'a çıkarır, orada neler gösterirdim neler...

Delikanlının neler göstereceğini hemencecik kestiriyorum. Üzerindeki yazıları pek seçilmiyen eski saraylardan sırtıp kalmış birkaç mermer sütun, ötede harap bir cami, hemen yanına sıkıştırılmış eski bir medrese, birkaç yeraltı dehlizi, bir kale kapısının üstünde yarı kanadı kopmuş kabartma bir kartal resmi, yüz yılların ötesinden tarih başını uzata-

rak bölürlene bölürlene konuşmağa başlar: "Hitit çağı, Roma çağı, Cennizler çağı, Selçuk-Osmanlı çağı..." derken birden başınızı yukarıdan aşağıya indirir, yüzgeri edersiniz... İşte bu an da bütün çağlar alabura olarak birbirine karışır; o zaman, evet o zaman bir de bakmışınız karşınızda bir tek çağ kahr; her türlü öğünmelerden, özentilerden sıyrılmış çırılçıplak bir tek çağ : O da, yeraltına sokulmuş kulübeleri ve bu kulübelerde beklemekten gözleri kararmış kalmış insanlarıyla şimdiki çağ... Ağustos güneşinin altında tenbel tenbel esneyen yeni şehiri göstererek,

— Öyleyse diyorum, bütün çağları birden atlayıp başbaşa vererek seninle şimdiki çağı konuşalım. Onlar durmadan yapmışlar, çatmışlar; bizler durmadan yakmış, yıkılmış o halde, yirminci yüzyılın ikinci yarısında yaşayan insanlar olarak memleketimizin bugünkü sorunları nelerdir?...

Konuşmalarını durup dururken bölgenin ekonomik ve sosyal sorunları üzerine getirip dayamak ta niye? Bakıyorum, bizim üniversitelinin de birçokları gibi bu tarafta pek be-

zi yok. O zaten çoktan yanındaki bir gençle, haftanın maçları üzerinde spor toto oynamaya başladı bile...

Şimdi kulaklarım başka yerlerde, ötede başka bir delikanlı Harput türkülleri söylüyor :

Çayda çıra yamıyor,

Hop nanay, kız nanay!

Olanca derdim uyanıyor...

Hop nanay, hanım nanay!

Halkın, yakıp yakıştırdığı herseyde bir kıvraklık, bir akıcılık var. Delikanlı, türküyü cidden güzel söylüyor. Tunçeli dağlarında dünyanın birden değişiyor. Buna siz isterseniz romantikleşme deyin, düşlere dalma deyin, ne dersiniz deyin! Söylenen türkünün melodisiyle birlikte duygularınız kanat açıyor : Esrarlı bir Anadolu akşamının zifiri karanlığında açılan bir odanın kapısından içeriye elleri şamdanlı, kızlı - oğlanlı oyuncular girerek önünüzde dönmeğe başlıyor... Bakıyorsunuz, bakıyorsunuz bunlar oyuncular değil, adetâ gökten yere ayrı ayrı ışık parçaları indiren PROMETE'in çocukları...

Oyun devam ediyor : Canım Anadolu, gülüm Anadolu. Kanatlanan duygularınızla, bir yerlere uçup gitmek istiyorsunuz... İşte o zaman bütün bir halk, bütün bir Anadolu insanı gözünüzde bir kez daha büyüyor, yüceliyor... Kim demiş Anadolu insanı bencildir. Pısrıktır. Her çeşit yaratıcı sanattan yoksundur. Bunu söyleyenler, bunu uyduranlar bu ülkenin oyunlarına, türkülerine, halaylarına dönüp bir baksınlar. Kilimlerin, çorapların, çevrelerin üzerine döktürdükleri nakışlara, şekillere bir baksınlar. O zaman görecekler ki halk, yürekten sevip, bağlandığını nasıl yüceliğe götürür. Onun yaratıcı gücü, nerede başlar, nerede biter...

Lâfı uzatmıyalım, memleketin ekonomik ve toplumsal yapısıyla birlikte onun sanat tarihini de inceleysek, öteden beri halkın başından buyruk olanlar, ona hükmedenler bu yaşayan kitleyi birbirinden ayırıp, parçalamakla yetinmemişler aynı zamanda onun yaratıcı gücünü besleyen gür pınarları da kurutmaktan bir an olsun geri kalmamışlardır.

Olaylar ülkesi :

Doğu'yu gezenler bilir, bu ülkede üzerinden geçtiğiniz her yolun, eteklerini dolaştığınız her dağın, ba-

kıp geçtiğiniz her yamacın ayrı bir öyküsü var : Bu öykü, Dersim dağlarını tırmanırken birden katmerleşiyor.. Yanımdaki yağız yüzlü, bıyıkları yere sarkık Tunçelili hemşerim, anlatıyor... Anlatıyor... Sene 1937 diyor, anlatıyor... Sene 1938 diyor, anlatıyor... Sonra, "Çok açıldık galiba bu adam da nenin nesi," der gibi gözlerinin altından yavaşça beni süzüyor....

Durup dururken adam birden tıkanıp kalıyor. Bakıyorum gözleri ıslak ıslak. Ya sesi? Onu hiç sormayın! Onun da tüm Tunçelili hemşerim gibi, insana dokunan gür ve yanık bir sesi var : Belli ki yüreğini boşaltmak istiyor, belli ki tıkanıklığını gidermek istiyor, ama gene belli ki, benden güven istiyor, bu konuşulanların aramızda kalmasını istiyor. Sonra sabredemiyor, adamın coşkun bir mizacı var. Palabıyıklarını sıvazlıyarak gürül gürül anlatmağa başlıyor: Keko diyor, emmisi ni anlatıyor... Keko diyor, babasını anlatıyor... Keko diyor, karabatak gibi batıp giden bütün bir sülâlesini anlatıyor... Bu anlatışta zulüm anlatılıyor, haksızlık anlatılıyor ve daha daha Sultan Selim'den bu yana, kendilerine revâ görülen çeşitli işkence-ler anlatılıyor...

Başka bir yazımda Tunçeli'ni, "İnsanların tıkanıp kaldığı bir ülke" diye adlandırmıştım. (Forum sayı : 157. Bu ülkede elde mi hiç tıkanmak? Asıl tıkanıp kalmayı, Tunçeli'ni gezip dolaşırken görün. İnsanlarının tıkanıp kaldığı yüzlerinden de nasıl belli oluyor... Hele dur bugün, aramızda tıkanıp kalmıyan ikinci birisi daha var : Şimdi sıra onda, hani dert söyletirmiş; yanında sessizce oturan yakışıklı delikanlının öyküsünü anlatıyor... Anlatıyor...

— 1938 i bilirsiniz he begim diyor... Başımızı o günlere uzatacak çekek he begim diyor, anlatıyor, anlatıyor...

— Eski adı Dersim olan Tunçeli'nin, uzak çok uzak bir köyünün, uzak gene çok uzak bir MEZRA'sında kendi halinde geçinip giden Apo adında bir köylücük varmış hoygidi diyor. Bu köylücük te diğer bütün Tunçeli köylücükleri gibi hoygidi, bütün rızkını kapısında tuttuğu üç - beş keçiyle evinin önündeki tarlasına saçtığı darı ve arpadan çıkarmağa çalışmış hoygidi...

Yıllar böylece koşup gitmiş hoygidi; bir gece köylerini çepeçevre kuşatan dağlardan, ansızın inip gelen silâhlı, bıçaklı adamlar, Apo'nun evini de basarlar hoygidi! Apo korkar. Apo sinecek delik arar hoygidi! Uzatmıyalım, bir kez Apo'nun yakası ellerine geçmiştir hoygidi! Bu silâhlı - bıçaklı adamlar ceplerinden kocaman bir ferman çıkarıp gösterirler hoygidi !

— Biz derler, şeyiz. Şeylerin şeyiyiz. Bize ihbar var. Ya evindeki küple gömülü altınları çıkarıp bize verirsin! Ya da öbür dünyayı boy-larsın!...

Apo ağlar... Apo yalvarır... Apo ayaklarına kapanır hoygidi! Ama Apo'yu dinliyen kim, Apo'nun göz yaşlarına bakan kim, altın derler de bir daha demezler. Apo kim, altın kim? Sonunda aradıklarını bulamayınca bu şeyin şeyleri, Apo'nun evini ateşe verirler. Apo'yu da alıp götürürler, gidiş o gidiş.

Yıl 1938, kimi kimden soran. İnsanın adı bir kez asiya çıkmasını yoksa, şimdi biz buraları karıştırmıyalım, işin orası uzun sürer hoygidi günler hoy! Vuran vurana, kıran kırana... Hükümet nerede, kanun nerede! Demek istediğim şu ki hoygidi, o günlerin kılıç artığı, Apo'nun bir tek oğlan çocuğu kalır koca mezrada. Oğlan nerede kalsın? Oğlana kimler baksın? Derken hoygidi, günün birinde hayırsahibi bir adam çıkar ortaya, oğlan'ı kulübeden tuttuğuyunan alıp götürür, şehirdeki zengince bir ağanın kapısına evlâtlık verir. Adına besleme de, evlâtlık de: Bedava bir hizmetkâr kim istemez böylesini... Oğlan çalışadursun, ağanın, oğlanla büyüüp gelen güzelce bir de kızı var...

Oğlana gel ateşe, git kötüğe. İlin kapısında çalışmak ömür törpülemek demek. Yıllar böylece gelir - geçer. Parmak kadar çocuk günün birinde dalyan gibi bir delikanlı olur çıkar. Kız da şu gördüğün dağ yoncaları gibi büyür, serpilir bir gül elur kendini koklatacak birini arar... Haydi biz oğlanın adına diyelim Murad, siz kızın adına deyin Dilber. Gönül bu ya, ferman dinler mi hiç Günün birinde Murat'la Dilber abayı yakarlar birbirlerine...

Bizim Tunçelili konuşmasının burasında pos bıyıklarını şöyle bir sıvazladıktan sonra geniş bir soluk

aldı. Yanında tomur tomur terleyen delikanlıyı yan gözle şöyle bir süzdükten sonra, hafifçe güldü. Bundan ötesini de kendisi anlatsın ho gurban dedi.

Delikanlı, tuhaflaştı. Kızardı, bozardı. Adamakıllı sıkıldığı belliydi. Bakışlarını bizlerden kaçırmağa çalışırken lâfı tekrar beriki aldı.

— Ondan ötesi acı çok acı gurban dedi. Oğlan, Allah'ın emriyle kızı babasından alamıyacağını akli kesince bir gece birleşerek evden kırışi kırarlar...

— Vay sen misin, kızımı kaçırın soysuz herif! Kargayı besle, bü-yüt...

Ötesini söylemiyeyim; haber çevrede bir bomba tesiri yapar... Araya bir de Alevilik - Sünnilik meselesi girince, ötesini sen düşün?.. Ortalık büsbütün kızıdır. Koca bir vilâyet halkı olduğu gibi ayağa kalkar: Atına, arabasına atlıyan çocuğun peşi sıra seğırtir. Bu koğalamacaya yayalı, yayasız da karışır : O dağ sen misin? Bu kasaba, kent sen misin? Aramadıkları köşe - bucak kalmaz. Bir yandan da hep bir ağızdan tutturuyorlar :

— Nasıl olur da dağın tazısı göz göre göre ovamızın ceylanını kapar da kaçar...

Bu koğalamaca faslı, günlerce, haftalarca sürer. Herkes bilir ki, o kızgınlıklarında çocuk ellerine bir geçse etini çiy çiy yiyecekler... Ama kız nerede? Oğlan nerede? Başınızı ağrıtmıyalım gurban, bu koğalamaca uzun sürer. Üzerinden çok çok haftalar, aylar geçer. İşin tersliğine bak ki, kızın yaşı da küçük çıkıvermez mi? Artık ayıkla pirincin taşını... Anan yahşi, baban yahşi bir hakim çıkıp ta Dilber'in yaşını büyütemez. Kaç babam kaç, koğala babam koğala... Günler biter mi? Dağlar biter mi? Yollar tuzak dolu... Yollar çile dolu... Her inatta bir murat saklı derler. Bu kaçıp, göçmeler sonunda - İde kötüler de çok, iyiler de - gide gide nihayet uzak bir ilin, uzak bir ilçesine düşer yolları, orada yiğit bir hakim çıkar karşlarına bu iki garibin başına gelenleri dinler, dinler, de insafa gelir; bir tek mahkemede işi bıçak gibi kestirir atar, Dilber'in yaşı büyütülerek sevdiği çiglana hemencecik nikâhlanıverir...

Adam, konuşmasının burasında bir kez daha durdu. Bu sefer bıyık-

larını sıvazlamıyordu. Bir süre, acıyan gözlerle yanındaki oğlanı süzdü. Olduğu yerde birkaç defa kalkıp, o-turduktan sonra;

— Bu meseleden sonra iş bitti diyeceksiniz değil mi? Öyle ya, yor-gan gidince kavga biter. Ne gezer. beg, ne gezer; nerede bizde öyle tecelli kadar... Sen hiç fare ile dağın güreştiğini duydun mu gurban? Burası da uzun uzun çok uzun bir hikâye...

İçimden, "Tunçeli tarihinde kısa süren ne var ki sanki" diyordum. O, içimden geçenleri anlamış gibi, konuşmasına devam ediyordu. Dışarıda bunaltıcı bir hava vardı. Dağların başı duman dumandı. Bir ara gözlerini bu dumanlı dağlara diker :

— Bizim başımız da bu dağlara benzer gurban dedi. Oldum olası üzerinden dumanı, boranı eksik olmamış...

Sonra yutkundu, başını yanında oturan delikanlıya çevirdi.

— Şu boyun büken delikanlı, öz-beöz yiğenim olur. Niçin böyle eli koynunda kaldı onu da biliyor musun? dedi.

Delikanlının, "Açma yarelerim!"

diyen gittikçe sıkılganlığı artan bir hali vardı. Çocuksu bakışlarıyla etrafındakilere bunu anlatmağa çalışı-yordu ama beriki bir kere dağarcı-ğın ağzını açmıştı. Bundan sonraki konuşmasında uzun uzadıya kayna-tası olacak adamın, "İkinizi de affet-tim sizinle barışacağım." diye çağır-dıkları evde, Oğlan - kızı nasıl ton-gaya düşürdüklerini "Benim kızıl-baş milletiyle alıp - vereceğim yok!" diye bir araba dayaktan sonra kızla-rını zorla nasıl oğlanın elinden çekip aldıklarını, sonra da bu kızlarını na-sıl zengince bir başka kocaya sattık-larını, anlattı... Anlattı...

Gözyaşlarımız çoktan kurumuş-tu. Tunçeli yollarında ne dağların dumanı bitiyor, ne de öykülerin so-ru... İnsanların kederlenmesine ge-lince, Murad'ın yüzüne bir kerecik bakmak bile yetiyor bu yolculukta...

— Kuş, emsalınla uç!

Yolculardan göbeklice birinin söylediği bu sözle ne demek istediği-ni hepimiz pek iyi anlıyorduk. Ama, insanın küçük yaşta kanadını kırar-larsa nasıl uçabilirdi, bu sarp dağ-larda...

Gelecek sayıda : (Tunçeli an-cak yollarda dile geliyor...)

Okurların Forumu

Orman Kanununun Bazı Maddeleri

6831 sayılı Orman Kanununun uygulanmasında değişik düşünce ve görüşlere en çok yol açan maddelerden birisi, bu kanunun 91. maddesi ve öteki de yine çok kere 91. madde gerekçesiyle karıştırılan 108. maddesidir. Bu iki maddenin sık sık karıştırılması nedenlerinden birincisi ise «kesmek», «sökme», «kömür yapmak», «çıkarmak», «götürmek», «işlemek», «taşımak», «satılmak», «bina yapmak»... deyim ve anlamlarının, suçun işleniş tarzına, suçta kullanma şekline, tutanaklar ve kâbulere göre başka başka düşüncüler ve yorumlara yol açmasındandır.

Kanunu bilmemenin özür sayılmıyacağı, cürümlerde kasıt aranacağı, şüphenin genel olarak sanıktan yana olacağı kural-larının yanında bilinir ki, kanunlar, gerek biçimleri ve asıllarıyla, gerekse sözleri, anlamları ve «ruh» larıyla birlikte düşünül-

meli ve uygulanmalıdır. Öte yandan uygulayanlar için, kanunun çıkış ya da değiştirilişindeki gerekçe ve nedenlerin, yargıtay görüşlerinin, inceleme, uzmanlık ve uyarlıkların rolü ve yararı da her an gereklidir ve uygulamayı yapanlar, bu özel durumları her olay için el altında, göz altında bulunduracaklardır.

Bu başlangıçtan sonra asıl konumuza geçelim ve diyelim ki sanık, ormandan orman mallarını keserek ya da devşirerek çıkarmış, götürmüş ve binasına sarfetmiştir. İşte bu halde, Orman İdaresi tarafından düzenlenen tutanak başlığında «nakle-derek binaya sarf» dense bile sanık hakkında, bu mal ormandan sanığın kendisi tarafından kesilerek veya toplanarak getirildiğine göre 91. maddenin uygulanması gerekecektir (1). Çünkü kanunun 14. maddesi ile birlikte düşünülmesi gereken 91.

maddenin yazılış ve gerekçesine göre ormandan ana eylem olarak kesilen, götürülen mallar ister orman içinde, ister yolda, ister kapı önünde veya binada olsun ve görevlilerce bulunsun, «kesmek» ya da «götürmek» deyiimi ile «nakil» deyiimi eş anlamlı sayılamaz. Bunun gibi bu hal, Orman Kanununun 108. maddesindeki : «Bu kanun hükümlerine göre müsaderesine dükmolunacak orman mallarının kanunsuz kesildiğini, taşındığını veya toplandığını bildiği halde satın alanlar, taşıyanlar, biçenler, işliyenler, kabul edenler, kullananlar veya gizliyenler... anlam ve niteliğini de içine almaz. Aksi halde 91. madde, açıkça ve tam olarak uygulanma olanağını yitirebilir.

Orman Kanununun 91. maddesi ile 108. maddesi arasında gizli, fakat belirli ve önemli ayrılık şudur : Birincide, kendiliğinden ve ana eylem olarak orman içinde, orman mallarına karşı hareket, ikincide ise işlenmiş birinci eylemden sonraki hareket asıl öge (unsur) dir. Arada ikinci, üçüncü kişi yoktur. Ayrıca da, birinci hareketi göstermiş ve eylem haline sokmuş kişinin bu eylem ve hareketi sonucunun suç, yani kesilen, doğranılan, toplanan, çıkarılan, götürülüp satılmak istenen veya işlenen... Orman mallarının kaçak olduğunu da bilmesi şarttır. Savunmalara uygun olarak mahkemelerce bu yönlerin de araştırılması, sorulması, tartışılması elbette gereklidir (2).

Orman Kanununa aykırı hareketten sanık bulunanın, Orman Kanununun 14. maddesinin A. bendinde yazılı «yetiştirilmiş.. fidanları, yaş ağaçları..», B. bendinde yazılı «dikili yaş veya kuru ağaçları..», C. bendinde yazılı «örtü...» ve devrikleri kesmesi, çıkarması yerine bu eylemleri sürüp götürerek binasında malları kullanması halinin, örnekle, yakmış ya da başkasına satmış bulunması halinden ayrı yanı ne olacaktır? Eğer ağırlaştırıcı son durumu ile eylem, T.C.K. nun 79. maddesi gereğince biçim ve öge bakımından daha ağır bir ceza koyan başka bir madde içine girmiyorsa, bu hal, olsa olsa şiddetlendirici neden yahut hâkimin takdiri kuruluşu içinde düşünülebilir. Yoksa T. C. K. nun 79. maddesindeki «işlenen bir fiil ile kanunun muhtelif ahkâmını ihlâl» durumunu saptamak, çözümü zor ve karışık bir sorun (mesele) halini alabilecektir. Kaldı ki öte yandan, kanunlarımızda adları ve içerikleri (mahiyetleri) yazılı «temadi», «teselsül», «teşdit» ve «takdir» hususları da değer ve anlamlarını yitirirler. Buradan, yukarıda verdiğimiz örnek gereğince, 91. madde bendlerinden herhangi birinin uygulanması halinde artık 108. maddenin 5. ve son fıkrasının da ayrıca uygulanmasına olanak kalmaz gibi bir sonuç da çıkarılamaz. Her iki madde aynı zamanda uygulanabilir (3). Sanık çiftçi - köylü olmak, köyde oturmak veya orman malını taşıma işini canlı taşıma aracıyla kendisi yapmak şartıyla 91. maddenin her haliyle uygulanacağı suç olayında ayrıca 108. maddenin son fıkrası gereğince para cezası verilmesine engel bir durum görülmemiştir. Yargıtay, bir zamanlar uygulamasını istediği düşünceden vazgeçerek 91. madde ile birlikte aynı eylem için 108/1 maddenin de uygulanamayacağı,

ancak yukarıdaki örnek olay için 108. maddenin son fıkrasının uygulanması gerektiği görüşünde karar kılmiştir.

İsmet KARADAYI

(1) Maznun müdafaasında, emvali ormandan kesip getirdiğini söylemiş olmasına göre 91/I. madde yerine 108. madde ile ceza tayıni yolsuzdur. (Yargıtay, 3. Ceza D. 11/9/1959 gün, 8516/10204 s.)

(2) Maznun ormandan çıkarken suçüstü yakalanmış ve ihtiyacı için bu suçu yaptığını bildirmiş ve başkasından da tedarik ettiği yolunda bir müdafaası mesbuk bulunmamış olmasına göre 91. madde ye-

rine 108. madde ile ceza tayıni yolsuzdur. (Yargıtay 3. Ceza D. 10/3/1959 gün 1951/3456 sayı.)

Maznun zabıt varakasında emvali kendi ihtiyacı için ormandan naklettiğini söylemek suretiyle zimnen kestğini ifade etmiş olmasına göre metreküpü itibariyle lehine bulunan 91. madde ile ceza tayıni edileceğinin düşünülmesi yolsuzdur. (Yargıtay 3. Ceza D. 13/2/1959 gün 684/2244 sayı.)

(3) Afet Kobakoğlu, Fahrettin Kiyak, Muhtar Çağlayan, Cebbar Şenel. (Nazari ve Tatbiki Orman Kanunu ve Alâkali Mevzuat. Sa : 135.)

Ne Diyorlar

İktisadi Gelişmemiz

10 Ocak 1964 Cuma günü, saat 17'de, İktisadi Araştırmalar Tesisi Salonunda yapılan toplantı sırasında, iktisadi gelişmemiz hakkında KAZIM TAŞKENT'in yaptığı konuşmayı sütunlarımıza almayı faydalı bulduk.

Mâruzatım bir hasbihal ve dertleşme hudutları içinde kalacaktır. Çünkü benim tahsil saham, iktisat değildir. Yaşayarak, okuyarak ve nihayet endüstri ve bankacılık âleminde çalışarak elde edebildiğim bilgilerle huzurunuzda çıkıyorum.

İktisatla ilgili mevzular etrafında konuşabilme cesaretini, kırk seneye yaklaşan çalışma hayatım boyunca, bir örs üstünde bey-nime, gönlüme ve sinirlerime çarpan çekiç darbelerinden aldığım şekle borçluyum.

Mâruzatım, iktisadi gelişme yollarında heyecanla koşan insanların çeşitli engeller yüzünden sağlanamayan hız temposu etrafında olacaktır.

Bu vazifeyi yapmağa çalışırken, sizlere, kitaplarda yazılı olanlardan bahsetmeyeceğim. Sadece yaşananları, kendi anlayışına göre anlatmağa gayret edeceğim. Sözlerimde, ilmin ve belki de realitenin yollarında hataya düşersem, beni müzaheretinizden mahrum etmeyeceğinize güveniyorum.

İktisadi gelişmemizin bugünkü durumu üzerinde yapacağım konuşmaya başlamazdan önce, yakın geçmişimizdeki iktisadi olayları kısaca gözden geçirmeyi faydalı bulmaktayım :

Memleketimizde millî vasıfta bir iktisadi hayatın Cumhuriyet ile başladığını hepimiz biliriz. Ondan evvelki devirlerde de bir iktisadi hayat yok değildi. Fakat bu, bir müstemleke ekonomisinden farkıydı. İktisadi faaliyetler gerçevesine giren işlerden ziraatimiz çok iptidai bir halde idi. El sanatları alanımız, Avrupa endüstrisi mamulâtının istilâsına uğramıştı ve kaybolma yolunda idi. Türkün rolü iç ticarete çok mahduttu, dış ticarete ise hemen hemen hiç yoktu. İktisadi mevzuların önemlilerinden olan endüstri, madencilik, ulaştırma, bankacılık, sigortacılık

tamamen yabancı topluluklar tarafından yürütülüyordu; bunların çoğu da kapitülasyonların kalkmasına sığınmıştı.

Birinci Dünya Harbi sonunda, bir taraftan memleketin parçalanması, diğer taraftan da ana vatanın geniş ölçüde düşman istilâsına uğraması üzerine İstiklâl Mücadelesi zaferimizle nihayete erip Türkiye Cumhuriyeti kurulunca, birbirini takip eden bu iki harbin neticesinde memlekette herşey ya harap olmuş, yahut yok olmuştu. İstiklâl Mücadelesi sırasında ilk hedefimizin Akdeniz olduğunu söyleyen büyük Atatürk, Türkiyenin her sahada yeniden kurulmasına girişirken, Garbi ve Garp medeniyetini örnek almıştı. Örnek olarak kabul edilen Garp'te mevcut birçok kıymetleri de benimsememiz icap ediyordu. İlim, sistemli ve metotlu çalışma, içtimai nizam ve adalet, disiplin, bunların en önemlileri idi. Yeniden kurulan Türkiyemizde, fazla olarak, geniş ölçüde feragat ve fedakârlığa da ihtiyaç vardı.

Birçok medeniyetlerin mirasçısı bulunan ve dünya tarihinde yüksek mevkiiler kazanmış olan Türkün derin hayat felsefesini ve hususiyetlerini en iyi şekilde takdir eden Atatürk, bu kıymetlerin Garp medeniyeti ile tamamlanması halinde, kaybedilmiş asırlarca zamanın da telâfi edilebileceğine kani bulunuyordu. İşte yeni Türkiyemizin iktisadi temelleri bu bilgilerle ve bu inanlarla atılmakta idi.

Bu sahada sarfedilen gayretler ve gerçekleşmekte olan hamleler meyvelerini vermeğe başlarken, İkinci Dünya Harbi ile karşılaştık. Bu harbin felâketlerinden masun kalmak için nice malî külfetlere katlandık. İktisadi gelişmemiz tamamen durmuştu. Fazla olarak, harb konjonktürünün çeşitli hastalıkları da iktisadi ve sosyal hayatımızda de-

rin yaralar açmıştı. Bu şartlar içinde sulh devresine girilirken, bunların giderilmesi ve onarılması için elimizdeki imkânlar çok azalmıştı. Diğer taraftan, bu sıralarda başlıyan siyasi reformun çocukluk hastalıkları, iktisadi gelişmeyi de engellemekten geri kalmadı ve nihayet 1960 yılına kadar siyasi inkışaf-ların gölgesinde vücut bulan iktisadi eserler, maalesef, birçok ana temellerden mahrum olarak meydana geldi. İşte şimdi iktisadi gelişmemizi bu şartlar altında tahakkuk ettirme çabasındayız.

İkinci Dünya Harbi sonunda Garp âlemi de iktisaden büyük perişanlıklara uğramıştı. Oralarda çok geniş ölçüde iktisadi hamleler yapılmış ve bu hamleler on sene içinde, harbden evvelkine nazaran, daha da fazlasıyla semerelerini vermiştir.

Halbuki bizler, İkinci Dünya Harbi üzerinden onsekiz sene geçtiği halde, henüz gelişmenin programları, plânları ile meşgulüz. Niçin bizler bu kadar geciktik? Neden hâlâ çarpınmalar içindeyiz?

Muhakkak ki daha fazlasını başarabildik ve başarmalı idik de. Fakat Garp âleminin bize göre çok kısa zamanda aldığı neticele-rin esaslı sebepleri vardır. Garpte, harbin harap ettiği, perişan ettiği, yok ettiği şeyler, yalnız temeller üzerinde gözükten varlıklardı, temeller değildi. Temeller, asırlar boyunca meydana gelen kültürdür. Bu kültür, yaşayan insanların bilgileri, görgüleri, gelenekleri, çalışma gücü, nizam ve sistemleri ile iş moralle-ridir. Bunları, ne İkinci Dünya Harbi yok e-debilmiştir, ne de herhangi bir harp yok e-debilirdi. Nitekim, arkamızda kalan ve birbiri-ni takip eden harbler bizim de çok şeylerimi-zî, belki de bazı sahalarda her şeyimizi yok etti; lâkin insanlarımızın ruh âlemini zede-liyemedi. Fakat bizler, Cumhuriyet devrine kadar, biraz evvel arzetmeğe çalıştığım gibi, iktisadi alanda görgü ve bilgi gibi her türlü mirastan da mahrumduk. Şu halde, iktisadi gelişmemizi meydana getirmeğe çalışırken, insanlarımızın Garbın sahip bulunduğu kıy-metleri kazandırmak hususu büyük ehemmi-yet taşır. İç paraya da, dış paraya da ihtiya-cımız vardır ve bu ihtiyaç büyüktür de; ama para, bilhassa insan gücünün değerlendiril-mesinde, ancak önemli bir vasıttır. Bu va-sıtayı en iyi şekilde çalıştırıp işletecek insa-nın, varılması istenilen amaçlara göre hazırlanması ise, en başta dikkate alınacak bir meseledir. Bu hazırlık, insanımızın, ancak Garp medeniyetini meydana getiren Garphın iktisadi sahadaki vasıflarına sahip olacak şe-kilde yetiştirilmesi demektir.

Bu, nasıl sağlanabilir? Hiç okuma yaz-ma bilmiyen, yahut sadece okuyup yazabilen nice insanlar vardır ki, hiçbir öğretime tabi tutulmamışken, hayattaki çalışmalarını ile çok şeyler öğrenmişlerdir. Bilhassa memleketi-mizde bu gibiler az değildir.

İstiklâl Mücadelesinden sonra, iktisadi hayatımızdaki çalışmalar pek az, hattâ pek azdan da daha az yetişmiş insanlarımızla başlamıştır. Kalifiye işçimiz yoktu, ustamız çok azdı; teknisyen ise hemen hemen yok gi-biydi. Girişilen işleri organize edebilecek mü-tehassıslarımız ise hiç yoktu. Tek varlığımız emeldi ve başarı inancı idi. Emel ve inanç, memleketimiz insanlarına öğrenme aşkı tel-kin etti. Çalışma hayatımızda bilgisizlik yü-zünden karşılaştığımız her türlü zorluğu, iyi

niyet, dikkat ve sabırla yenmeğe çalıştık. Az hatalar da işlenmedi! Fakat her hata bir mektep oldu, bir kitap oldu. Çalışarak ve ya-parak öğrenilebilenlerle, temin edilebilen mahdut sayıda yabancı mütehassısla gayret-lerimizi genişlettik. O günlerden bugünlere kadar elde edilen başarılar ise *évolu-tion*'un normal kaideleri içinde tahakkuk edebilmiş-tir; sistemli, programlı ve plânlı olamamış-tır.

Birkaç yıl evveline kadar kurulan bazı iktisadi müesseseler ise, şahsi takdirlerin, çe-şitli politik tesirlerin ve nihayet, enflasyonla ortaya çıkan iktisadi şartların neticeleriyle meydana gelmiştir.

Artık plânlı, programlı bir çalışmaya başlamanın zarureti bütün şiddetiyle belir-miştir. Bu tarzda bir çalışmaya geçilmediği takdirde bundan sonraki durum, memleketi, tashihi çok zor bâdirelere sürükleyebilirdi. Bu kanaat ve anlayışla, plânlı ve programlı çalışmalara girişildi ve, arkamızda kalan yıl-da, yapılan hazırlıkların tatbikatına başlandı.

Şimdi, iktisadi gelişmemizin hızlandırıl-ması mevzuunda ve bu arada üzerinde du-rulması lâzım gelen hususlar etrafında mâru-zatta bulunacağız:

1 — Bugüne kadar kurulmuş müesseselerimizin bir kısmı sağlam temellere sahip değildir. Bunların meydana gelişlerinde işlenmiş hataları öğrenmek, bundan sonraki çalışmalar için bize birçok şeyler öğretti. Aynı zamanda, bunların ıslahı imkânını da sağla-mış oluruz. Henüz mali kifayetsizlik içinde bulunan memleketimizin buralara döktüğü servetleri — ister devlete, ister özel teşeb-büse ait olsun — korumayı, iktisadi gelişme-miz için de önemli sayarım.

2 — Gelişigüzel ortaya çıkmış teşekkül-ler arasında koordinasyon eksikliğinden mey-dana gelen boşlukların ele alınması da az ehemmiyet arzeden bir mevzu değildir. Bun-lar arasında temin edilecek koordinasyon sa-yesinde, bu teşekküllerin normal randıman-lara kavuşmaları da mümkün olabilecektir.

(Devamı var)

REKLAM,
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 7
İstanbul
Telefon : 22 43 84 - 22 43 85
Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskisehir
Konya
Zonguldak

DIŞ MUHABİRLER

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

Müşterek Dil ve Kültür Eğitiminde Bir Tecrübe

David A. GARWOOD

(Geçen sayıdan devam)

dünyanın ortaya çıkışı çalışmaları ile takip edilecekti. Bu husus üç bakımdan incelenecekti: Belli ve önemli **anciens régimes** kısaca incelenecek, bu rejimlerin çökmesine sebep olan çeşitli sebepler araştırılacak ve bazı ihtilallerle, yeni **régimes**'in ortaya çıkması konusunda çalışmalar yapılacaktır.

Eylülün ikinci haftası içinde projenin taraftarları İstanbul'da, derslere çeşitli alanlardan yapılabilecek katkılar konusunu konuşmak için toplandılar. Hastalık ve diğer sebepler yüzünden misafir uzmanların programı kararlaştırıldığı şekilde cereyan edemedi. Fakat klasik medeniyet (Profesör Michael Grant ve A. P. Momiglian) Bizans medeniyeti (Profesör Joan Hussey) İslâm kültürü (Profesör G. E. Von Grunebaum) ve Osmanlı tarihi (Profesör Bernard Lewis) uzmanları, bir düşünür (Profesör J. N. Wright) bir kültürlerarası eğitim uzmanı (Profesör J. A. Lauwerys) ve Beyrut Amerikan Üniversitesi Genel Eğitim Programı Başkanı (Profesör J. B. Adams) toplantıya katılmışlardı.

Bu üyelerin, orijinal grupun ve konferansdaki diğer kişilerin katkıları Mayıs konferansından çok daha zor olarak özetlenebilir. Çünkü Eylül toplantısında (her ne kadar metod ve diğer problemler üzerinde pek çok yardımlarda bulunmuşsa da) genellikle muhteva üzerinde durulmuş ve en sperifikten en geniş kademeye kadar çeşitli teklifler yapılmıştır. Toplantının özü belki de derslerdeki muhtemel Helen ve Roma katkıları üzerinde konuşan Profesör Michael Grant'ın sözlerindedir.

Bütün tarih seçmelerle doludur. Bugünkü tarih kitapları yazarları tabii olarak ve hattâ bazan şuur altında, bu kitapları okuyacak insanlar için en değerli olan şeyleri seçerler. Bu okuyucular Türk değildiler. Bizim arzumuz bu devrelerin tarihini İngilizlerin, Amerikalıların, Almanların ve İtalyanların gözüyle değil Türklerin gözüyle görmektir. Bu, objektifliğin muhafazası demektir. Bu, mesele başkalarının gözüyle görüldüğü vakit de olabilir veya olmayabilir. Fakat meseleyi bir memleketi bu derece önemle dolduran sâkinlerin gözüyle görmekte pek çok avantajlar vardı.

Bu prensibin uygulanması toplantının ana konusuydu. Mayıs ayında konuşulan eğitim meselelerine mütenezir konular da konuşulmuş ve toplantı derslerin plânlanması ve yürütülmesi konularında çok yardımcı olacak pek çok hatırlatma ve tekliflerde bulunmuştur.

Çalışmalar sonunda dersler hakkında **School of Science and Languages**'in kataloğunda şu şekli alan bir bildiri yayımlandı:

Hum. 101-102 and 201-202: The Background of Contemporary Civilization in Turkey.

Bu dersler Türkler ve Amerikalılar tarafından beraber okutulacaktır. İki yıl bo-

yunca haftada altı defa şu esasa göre çalışılacaktır: Her hafta bütün guruba konunun bünyesine ve ders verenin tercihlerine göre İngilizce veya Türkçe olarak iki defa ders verilecektir. Küçük münakaşa gurupları haftada iki defa toplanacak ve Türkçe olarak haftanın konusunu tartışacak, konu hakkındaki Türkçe kaynakları analiz edecek ve yazı yazacaklardır. Aynı guruplar haftada iki defa da İngilizce olarak konuyu tartışacaklar ve konuyla ilgili İngilizce kaynakları analiz edecek ve yazı yazacaklardır.

Derslerde okutulan tarihi devirler, tarihleri, edebiyatları, felsefesi ve sanatlarıyla birlikte etüd edileceklerdir. Dersler bütün Doğu ve Batı medeniyetlerini araştırmaya çalışılacak, fakat şu belirli tarihî devreleri tamamen inceleyeceğiz: İslâm öncesi Türk ve Arap medeniyetleri, eski Akdeniz dünyası (Yunan, Roma ve Yahudi medeniyetleri); Batı dünyasının bölünüşü (4 üncü den 11 inci yüzyıla kadar); Bizans; Osmanlı İmparatorluğu (18 inci yüzyıla kadar); Batı Avrupa Milli Devletleri (18 inci yüzyıla kadar); belli memleketlerdeki **anciens régimes** in yıkılışı (Fransa, İngiltere, İtalya, Mukaddes İmparatorluk, Rusya, Osmanlı İmparatorluğu.); Modern Dünya'nın ortaya çıkışı. 20 kredi saati. (2 ders, 4 okuma; 4 sömestr.)

1958 de Fakülte, yeni **Schools of Science and of Business Administration and Economics** deki bütün talebelerin bu dersleri okumalarına karar verdi. **School of Engineering** de derslerin ilk senesi mecburî ikinci senesi ise seçimlik yapıldı.

İlk beş sene için **Rockefeller Foundation**'un desteği sağlanmış ve 1959 da Oxford Üniversitesi İslâm dersleri hocası Dr. Geoffrey L. Lewis projenin müdürü olarak atanmıştı. Derslerin ilk yılının plânı Dr. Lewis'in koleji Martta ziyareti sırasında yapılmış ve katı durum yaz sonlarında tesbit edilmişti. Lise sonrası yeni okulların 1959 Eylülündeki ilk açılışlarıyla beraber dersler de başladı.

Dr. Lewis Oxford'dan bir yıldan fazla uzak kalamıyacağı için Princeton'dan 1960 Eylülünde Robert College'e dönüşünde programın müdürlüğünü ben deruhte ettim. Dr. Lewis de 1960 Aralık ile 1961 Ocak arasında altı haftalık bir devre için Oxford'un tatilinden faydalanarak koleji ziyaret etti. Bu ziyaretin doğurduğu zaruretiler dolayısıyla hiç bir değişiklik yapılmadan Dr. Lewis'in İslâm konulu dersleri ve seminerlere katılışı konunun tam uygun yerinde olmuştu. Projeye bu şekilde iştirakinin devamlı olacağı ümit edilmektedir.

Derslerdeki malzeme hiçbir zaman kati ve kesin değildir: Tecrübe ve araştırmalar sonunda gelişmeler olabileceği gibi konular ve okuma parçaları da gözden geçirilmektedir. Bu sebepten ben burada muhtevayı geçen yıl tesbit edildiği şekilde genel olarak belirtmek istiyorum (2).

İlk yıl Anadoludaki klasik öncesi medeniyetler ve bilhassa Hititler ile başlar. (Bu-

günkü Türk arkeolojik çalışmaları paleolithic ve neolithic kültürden bu bölgedeki medeniyete geçiş bakımından uygun malzemeler bulunduğundan, bu konunun ilerdeki yıllarda daha genişleyeceğini düşünüyoruz) İlk yarım sömestr Yunan ve Roma medeniyetlerine, ikinci yarım sömestr ise şu sırayla entellektüel ve kültürel fenomen olarak dine hasredilmiştir: Ahdiatik, Roma imparatorluğunda Hıristiyanlığın doğuşu ve yayılışı ve Müslümanlığın doğuşu. İkinci sömestr, onyedinci asra kadar devam eder. Bunun takriben üçte biri Batı Avrupadaki gelişmelere (Orta Çağ, Rönesans Reform) üçte biri İslâm, Selçuk ve Osmanlı kültürüne, üçte biri de Doğu-Batı münasebetlerine (Bizans-Roma, İspanya, Sicilya, Haçlılar, Osmanlı mimarisine İtalyan rönesansının tesiri) hasredilmiştir.

İkinci yılın ilk sömestr'i onyedinci ve onsekizinci yüzyılda Batı Avrupadaki ve Osmanlı İmparatorluğundaki entellektüel ve kültürel gelişmelerin tarihi incelemeleriyle devam eder. İkinci sömestrde kronolojik sıra bırakılır ve meseleler entellektüel fenomen, kültürel problemler ve ondokuz ve yirminci yüzyılda Batı dünyasındaki ve Türkiye'deki gelişmeler şeklindeki konular haline sokulur.

Üç kitap, McNeill'in **History Handbook of Western Civilization** (University of Chicago), Dampier'in **A shorter History of Science** ve Crane Brinton'un **The Shaping of the Modern Mind** her iki yıl da kullanılır. Bunlara ilâveten pek çok Türkçe ve İngilizce kitaplar tavsiye edilir, birçok mimografya kopya edilmiş malzeme (orijinal kaynaklar, bazı makaleler, şiirler ve benzerleri) okumak ve seminerlerde analiz edilmek için dağıtılır. Maalesef "Batı" gelişmeleri hakkında (bazı Yunan destan ve trajedilerinin çok iyi çevirilerinin istisnasıyla) pek az Türkçe kaynak vardır. Halbuki İngilizce İslâm ve Türk gelişmeleri hakkında şaşılacak derecede eser vardır. Gelecekte her iki dildeki okumalar için dengeyi sağlanacağı ümit edilir.

Testlerde, imtihanlarda ve denemelerde, öğrenciler bütün materyaller için iki lisan da kullanırlar.

Dergi ve gazetelerden alınmış parçalar, ve kolej kütüphanesinde, tavsiye edilmiş kitaplar da kullanılmaktadır. İlkbaharın sonlarına doğru müzeler ve İstanbulun arkeolojik yerlerine geziler yapılır. Bu tip gezilerin ileride daha da çok organize edileceğini ümit etmekteyiz.

Derslerin ilk senesinde (yani 1959-60 da) 121 öğrenci vardı. Derslerin bilinmeyen bünyeleri, **Robert College**'in lisesinden gelenlerle diğer mekteplerden gelenler arasındaki İngilizce farkları, memleketin huzursuz siyasi durumu, öğrencilerde, derslere karşı bir hoşnutsuzluk doğurmuştu. Fakat öğretim kadrosunun gelişen tecrübesi, İngilizceye pek iyi hazırlanamayanların sıkı çalışması neticede son derece tatminkâr bir sonuca yol açtı. Mühendislerin % 76'sının (58 de 44 ünün) diğer öğrencilere nazaran daha zor olan ikinci yıl derslerine devam hakkını kazanması son derece memnun edici bir müşahede idi.

Geçen sene öğrencilerin bilhassa ikinci seneye devam edenlerin derslere karşı davranışları son derece şevkli idi. İnceledikleri konuların kendi memleketlerindeki ve kendi hayatlarındaki geçerliliği ve uygunluğu birin-

ci senekinden çok daha doğrudan doğruya idi. Neticede davranışları çok daha fazla çalışma ve münakaşalara daha fazla katılma oldu. Bu gurubun akademik başarısı gerçekten dikkate şayandı: Yıl sonunda kalan yoktu. 77 kişiden sadece 5 kişi "D" almıştı ve "B" ler "C" lerin iki misliydi (3).

Geçen sene derslerin birinci yıl talebele-ri bir yıl evvelkine nazaran büyük bir düzelme göstermişler ve neticede başarısızlık daha az olmuştu. İngilizce bilgisindeki farklar devam etmiş fakat aradaki farklar bir yıl evvelkine nazaran daha hızla azalmıştır.

Karşılaştığımız tek büyük güçlük münakaşa guruplarının derslerde, her iki lisandaki okumalarda ve birbirleriyle koordinasyonunda idi. Her öğretmen zihninde çeşitli koordinasyon meselelerini tutmaktaydı: Aynı guruba diğer dilde ders veren hoca, aynı konunun diğer kısımlarını öğreten meslektaşları, dersler ve okuma parçaları. Kısımlar arasında tam bir birörneklik ne mümkündür ve ne de arzu edilir: Hocanın bağımsız ve içinden geldiği gibi olması hem esastır hem de teşvik edilir. Mamafih geniş ölçüde bir karışıklık ve intizamsızlık meydana gelmekte ve öğrenciler bazen eşitsizlik olduğu hissini duymaktadırlar. Bütün bunların üstünde derslerin entellektüel hedefleri bu koordinasyon eksikliğinden zarara uğramaktadır: Karşılıklı referans fırsatları, aynı konu üzerinde iki lisanın kullanılması ve mukayese imkânları kaybolmaktadır.

Bu çıkmazı düzeltmek için geçen sene aşağıdaki "seminerlerin idaresi işi teklif edilen prensipler"i hazırladım:

1) Türkçe seminerler hem "Türkçe" (Doğu, İslâm, Osmanlı) hem de "İngilizce" konulara tahsis edilecek.

3) **Türkçe metinler** İngilizce seminerlerde İngilizce olarak tartışılacak ve Türkçe materyaller üzerinde İngilizce yazı istenecek. Bunlara ait esas analiz, tartışma ve öğretim sorumluluğu Türkçe öğretmenlere ait olacak.

4) **İngilizce metinler** Türkçe seminerlerde, Türkçe olarak tartışılacak ve bunlar üzerinde Türkçe yazı istenecek. Bunlara ait esas analiz, tartışma ve öğretim sorumluluğu İngilizce seminer hocalarına ait olacak.

5) Sorumluluğun bu şekilde paylaşılması her hafta, o haftaki konuları yukardaki prensibe göre tatbik kabiliyeti olduğu ölçüde bölen bir plânla yapılacak.

6) Türkçe malzemenin özetleri, bunlardan seçmeler veya tercümelemler İngilizce seminer hocaları için hazırlanacaktır. Aynı şekilde Türkçe ve İngilizce derslerin özetleri her iki dilde de hocaların kullanması için hazırlanacaktır.

7) Her öğretmen bağlı olduğu bölüm tarafından bir özel karar alınmadıkça konuları istediği şekilde ele almakta serbesttirler.

8) Çeşitli seminerlerde arzulan çizgi birörnekligi sağlamak için her öğretmen aşağıdaki hususları temin etmek için gayret sarfedecektir:

a) Her hafta, paragraf 5 te gösterildiği üzere değiştirilmedikçe, 20 dakikalık bir yazılı.

b) Birleşik testlere ilâveten tam derslik bir yoklama.

c) Haftada takriben bir derse eşit Explications de textes.

d) Zamana göre takriben yarım derslik tartışmalar sözlü izah, sual cevaplandırma v.s.

("c" ve "d" kısımları öğretmenin tecrübesine göre elastiki olarak uygulanır.)

9) Bütün yazılı çalışmalar (testler, yoklamalar ve haftalık 20 dakikalık denemeler) toplantılarda ferdi olarak geri verilecek ve öğrenci ile kişisel olarak tartışılacaktır.

İlgili kısım bu meseleyi gayri resmî olarak haftalık toplantılarda görüşmüş ve herne kadar bir fikir birliğine varılamamışsa da bazı gelişmeler kaydedilmiştir. Durumu düzeltmek için ileride başka ilerlemeler kaydedeceğimizi umuyoruz.

Dersler için kaynaklarla ilgili bir antoloji hazırlanması çalışmaları seçimle ve her iki dildeki parçaların kopya edilmesiyle tahdit edilmiştir. Tecrübelemek için en azından bir yıl daha geçmesi gerektiğine ve ancak ondan sonra baskıya uygun bir malzeme edeceğimize inanıyoruz.

Genel olarak, öğretmen kadrosu, derslerin ana gayelerinden birinin belli ölçüde gerçekleştiği kanısındadırlar. İki yıllık öğrencilerde yeni bir davranış yaratılmıştır. Doğmatik olmanın müsamahalı, sual soran bu davranış talebelerimizin senelerce hükümetin tayin ettiği hocaların hükümetin tasdik ettiği kitaplardan "Türk kültür konuları"ni aşladığı, Türkiyeyle ilgili doktrinler (Milliyetçilik, ırkçılık, dil devrimini *étatisme*, v.s.) in-celerken gösterdikleri otoriter, doğmatik, sakin davranışla bir tezat halindeydi. Öğrencilerin gösterdiği bu temayülün büyük bir kabiliyet ve çalışma sonucu olmayıp, derslerin bir sonucu olduğunu söylemek için vakit çok erkendir. Fakat ne olursa olsun netice çok dikkate şayandır. Daha kesin bir karar öğrenciler gelecek yıllarda bu dersleri almıyan öğrencilere verilen *humanities* ve sosyal bilim derslerini almaya başlayınca verilebilecektir. Biz önemli farkların ortaya çıkacağını düşünmeye mütemayiliz. Meselâ geçen ilkbahar milliyetçilik üzerinde hence çok parlak bir ders verdikten sonra duydum ki bu hassas konu üzerinde gerek Türkçe gerekse İngilizce seminerlerde önemli tartışmalar ya-

pılmış ve aleyhte fikirler ileri sürülmüş. Böyle birşey bir yıl önce bile mümkün değildi. Böylece derslerin bir sonucu, açık fikirlilik, entellektüel elastikiyet sağhyarak bugüne kadar mukaddes sayılan meseleleri hiç olmazsa sükûnetle düşünebilmeyi temindir.

Çev. Emre KONGAR

(1) Türkiye'nin önde gelen gazetecilerinden Ahmet Emin Yalman **Vatan** gazetesinde (9 Temmuz 1953) şöyle yazıyordu:

Önde gelen düşünürlerimizden biri nizamsız gelişme gayretlerini şöyle anlatmıştı: Kendi bünyemizi ilmi olarak bilmeyi öğrenemedik. Batı medeniyetinden hangi değerlerin alınacağına karar vermedik. Bu sebepten modernleşme gayretlerimiz sathî ve tek taraflı kalmıştır. Çok büyük gayret ve acı pahasına pek az şey başarabildik."

Bu ifade genel olarak Türk görüşüdür. Bu, Türkiye'yi takdir eden bir Batılıya çok kötümser gelebilir. Fakat düşünen Türklerin çoğu Türkiye'nin Batılılaşma yolu ile modernleşmesinin bugüne kadar tatmin edici olmadığını düşünürler.

(2) 1960 Nisan ve Mayısındaki hâdiseler altı haftalık örfi idareden dolayı dersleri askıda bırakmışlardır. Bu sebepten ikinci yılın plânlanmasında normal olarak birinci yıl okutulması icap eden dersler de dahil edilmiştir.

(3) Bu tatminkâr başarının yüksek oranı ilk nazarda görüldüğünden daha da büyüktür. İlk olarak, yabancı dil öğretiminin yapıldığı ve entellektüel bağımsızlığın memleketin geleneksel otoriter standartlarına zıt olduğu Robert College'de yüksek standartları devam ettirmek kaygusundan dolayı notlar, başka yerlerde olduğundan daha düşük olmak temayülündedirler. İkinci olarak son imtihanların birçok diğer faktörlerle (İngilizce seminer notları, Türkçe seminer notları, test notları ve son imtihan notları) etkilenmediği ve kâğıtları birçok hocaların değerlendirdiği derslerde ekstremlerdeki notlar (yani kalanlar ve "A" lar) genellikle normal ders notlarından daha azdır. Bölümler arası dersler genellikle bu temayülü gösterirler.

Sür'at, Kolaylık ve Emniyetin Sembolü Olan

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI

Her türlü Banka Muameleleriniz için emrinizdedir.

YAŞADIKÇA HER YIL GELİR

**LÜKS APARTMAN DAİRELERİ
TAHSİL BOYUNCA AYLIK GELİR**

ve

**ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ, İLE
TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI**

Türkiye'de ikramiye isabet ihtimali en fazla olan Banka

SİZ DE ORADA BİR HESAP AÇTIRINIZ

**VADELİ HER 50 ve VADESİZ HER 100 LİRAYA BİR
KUR'A NUMARASI VERİLİR.**

(Forum - 223)

Kültür ve Sanat

Ömer SÂKIP

toprak uyanırsa

Eski "KADRO" cularından Sayın Şevket Süreyya Aydemir, olumlu olumsuz yönde, son günlerde adından sık sık söz açtıran bir yazar. Bir anı romanı, ya da otobiyografik niteliğinde bir yapıt olan "Suyu Arıyan Adam" ı, yayımlandığı aylarda biz gene burada eleştirmeye çalışmıştık.

Atatürk'ün ölümünün 25. yılında, Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili yayınlara, o, "TEK ADAM" adlı kalınca kitabıyla katıldı. Demek ki, yapıtını okutacak günü, zamanı çok iyi kollayanlar arasındaydı. "TEK ADAM" gereksiz yere uzatılmış, yazarın ancak imgeleminde belirlenen satırları taşımaya karşın, gene de, Sayın Aydemir'in "gerçekçi" bir yanı bulunduğunu bize kabul ettiriyordu. Ama şimdi, elimizdeki son kitabı, onda, düşseverliğin ağır bastığını gösteriyor..

"TOPRAK UYANIRSA?.." ya, bir dergi yazarı, (Ütopik romanda öncü) lüğü yaratmıştı. (Bk. KİM dergisi, 3.1.1964, Sayı : 285.) Çıkmış öbür yazılarla karşılaştırma kolaylığının sağlanması amacıyla, bu tanıtma yazısından kimi parçaları buraya aktaracağız :

(..) Şevket Süreyya, neyi yazarsa yazsın, hep kendini anlatıyor.

(..) Köy bekçisinin anlattığı eski be-reketli günlerin mutlu hikâyelerini dinlerken öğretmenin içindeki umutsuzluk dinler. Köyün bütün sefaleti üstüne artık ülkücü öğretmenlere has düşlerden birini kuracak bir havaya girmiştir. Köyün yatalak bir imamı vardır. Ziyaretine giderler. Efendi halî. derli toplu bir eski Osmanlı hocasıdır bu.

(..) Bu soy ütopik romanlar bizim edebiyatımızda şimdiye kadar yoktu. İngiliz edebiyatında çok sevilen bu roman çeşidinin, bu eser, bizdeki ilk örneği oluyor. (..) Başka milletlerin edebiyatlarında da, bir dönemde "Ne yapmalıyız?" sorusuna cevap vermeğe çalışan eserler var. (..) Her şeyden önce sarıcı, sürükleyici bir anlatışla tasarılarını bize okutabilecek bir yazar karşısındayız. Toprağı uyandıracak öncülerini hiçbir direnmeye, kavgaya, karşı kuvvetlerle çatıştırmadan yürütüşü esere bir masal cennetinin düşsel havasını veriyor. (..) Emekli ve yaşlı bir öğretmenin birkaç yıla sığdırıldığı bu mucize Cumhuriyet devrinin bütün gayretleriyle yürütmeğe çabaladığı savaşla bile gerçekleşmemiştir. (..) Şevket Süreyya'nın insana, bizim insanlarımıza olan güveni eserinin en güçlü yanındır. (..) Gerçekçi açıdan, edebiyatımızın çağdaş ilkeleri açısından eleştirilmesi çok kolay bir kitap. Ama olumlu, iyimser, yön verici, toplumu büyük anlamı bakımından da büyük bir eser karşısındayız.

Bir başka derginin yazarı, "Toprak Uyanırsa" yı okuyunca adamakıllı duygulanmış, eleştirel düşünceden yoksun bir övgü yazısı döşenmişti. (Bk. MÜLKE dergisi, Aralık 1963, Sayı : 3.) Yazarı, Oktay Kurtböke. Kurtböke, yapıttan kimi sözleri slogan olarak alıyor. En başta şu tümce : "Köy mezarlıklarında mezarları olan aydınlar sadece köy öğretmenleridir".

Nedir ki, son yılların en verimli yazarlarından biri olan Aydemir, bir başka köy öğretmeninden, daha doğrusu Köy Enstitülerinden Çıkma adı, ünü bilinen bir sanatçımızın tepkisine uğradı. Fakir Baykurt, yapıtla ilgili bu yazısında öfke saçıyordu :

(..) Bütün bunları başaran, kıvılcımı tutuşturan, köydeki ve ilçedeki birtakım insanları ve uyur-aydınları uyarıp kendilerinin birer cevher olduklarını duyurarak köye yönelen insan, köyün öğretmenidir. Aydemir'in kitabında "emekli bir ilköğretim müfettişi" olarak ortaya çıkmakta, dinliğinde yapamadıklarını yorgunluğunda yaparak bütün Türkiye için örnek bir kalkınmacı kimliği kazanmaktadır. (..) Köye kaymak geliyor, politikamızın keçiye şapka çıkarmasını andırır bir biçimde, bir toplantıda, doğruca imamın yanına oturuyor : "Yardımların için size borçluyum hocam" diyor. Partilerine oy sağlayan şeyhleri geçen devrin düşük politikacıları da böyle koltukluyorlardı. En kesini de şu : "Bizim toplumumuzdan ne cami mektebi, ne de mektep camiyi kovabilir". Evet, bunlar Keltepe köyüne olduğu gibi,* yanyana, kuzu sarması yaşayabilirler! Aydemir istiyor ki, devlet tutsun, öğretmeni imamın koltuğuna soksun, yahut da hâfız bozuntuları lâyük okullarda ders okutsun. O zaman toprak hemen uyanacak, baştan başa Türkiye canlanacak, işler yoluna girecek!..

Fakir Baykurt, bu yazısında (Bk. Şubat 1964 gündemli, 34 sayılı İMECE dergisi); aşağı yukarı, Kim dergisinin yazarının değindiği noktaya parmak basmaktadır : (..) Bu romanda hayatın güçlükleri yok. Toplumunu değiştirmeye çalışanların karşılaştığı engeller yok. (..) Değil emeklilerle, geniş bir devlet plânıyla, çağdaş eğitilimin toplumbilimin, ekonominin koşullarına uyularak yetiştirilmiş binlerce kalkındırıcı öğretmenle de bu iş olmamıştır. Çünkü bunlar demokrasimizin ilk adımında birer klâsik memur haline getirilerek eritilmişlerdir. Kitap yapmıştır bu haince eritmeyi? Aydemir, Sırer'i, Banguoğlu'nu ve hele kitabında yücelte yücelte bitiremediği Tefvik İleri'yi niçin görmezlikten, niçin bilmezlikten geliyor?

(..) Bay Aydemir, "yeni köy yazarları nesli" ile de takışma halinde. Diyor ki :

"Onların dile getirdiği köylerde herkes birbirine düşmandır.. Kan dâvaları güdülür. İhtiyarlar, kadınlar, çocuklar, kızlar cınayimler işler. Gelinleri saçlarından sürüyüp dağlara kaldırırlar. Muhtar düzenbaz, bakkal muhtekir, softa sabi sübyan düşmandır.. Pekiyi ama nasıl oluyor da gene de insanlar bu toplumun içinde kalabiliyorlar? Nasıl oluyor da, hâlâ adına köy denilen bir şey var?"

Sayın Aydemir, köy romanları yazarlarına bunu soruyor ya? Sayın Baykurt, "Anlamak istemiyene anlatmak zor" diyor. "Bugün ortada (köy) diye bir şey var. Bu köy sağlam koşullar içinde değildir. İnsanlar o toplumda duruyorlarsa, rahatlarından, keyiflerinden durmuyorlar. Sözü fazla uzatmanın faydası yok. Aydemir'in romanı, "Toprak Uyanırsa?", bizim edebiyatımızda olmayan bir duyurmadır. Basılmasa daha iyi olurdu."

Maupassant, "Büyük sanatçı - kişisel düşlerini bize gerçekmiş gibi kabul ettiren kimsedir" der. Sayın Aydemir, eğer bir sanat eseri yazmak istemişse, "kişisel düşleri" nin aydınlarımızca kabul edilemediğini burada belirtmemiz doğru olacak. Nitekim, 13 Şubat 1964 günlü Cumhuriyet'te Tahir Alangu, "Toprak Uyanırsa" yı ele alıp, köy kalkınmasında "Öğretmenlerin önderliği meselesi" ni enine boyuna tartışıyor. "Toprak Uyanırsa" da, öğretmen en başta, "imam" ın desteğini görüyordu. Köy gerçeğinde imamla öğretmenin önemi, yeri neresidir? Alangu soruyor : "Amerikalıların geçen yıl 400 köyde yaptıkları anketin sonucunda imamla öğretmenin köylü karşısında en geride kalan iki kişi olduklarını, köy muhtarının başta geldiğini, öğretmenin köy imamından da geri kaldığından bilmem haberi olmuş mudur yazarın?"

Öte yandan, büyük ütopacıların özelliği, kahramanlarının toplumdan soğuyup uzaklaşarak kendilerine, çoğunlukla, bir "ADA" seçmiş olmalarıdır. Kahramanlar, bu adada, doğanın çetin koşullarıyla pençeye pençeye gelir, onu alt ederler. Tek başına değillerse, yanlarına birkaç "ülküdaş" larını almışlardır hiç değilse.

Toplumsal çatışma gerilerde kalmış, araya denizler girmiştir. Burada, kahramanın önüne çıkan, sadece, boğuşması ve alt etmesi gerekli "doğa" dır. Yanında bir "kadro" var ise, bu kadroyu o önceden seçmiştir. Aralarında hiçbir düşünüyü dilek ayrılığı yoktur. Birtakım güçlüklerle karşılaşsa da, bunlar, el birliği ile yere serilir. Başlar, ussal düşüncenin kurduğu dirlik düzen ortaya çıkmaya. (Düşü toplumluların yapıtları, Robinson Crusoe'nin toplum kaçacağı kahramanı gibi.)

Sayın Şevket Süreyya, "gerçekçi bir düşünür" ya, bakmıyor böyle şeylere; cennetini Ankara'nın burnu dibindeki bir köyde kurmağa yöneliyor. Roman kahramanının ülküdaşları ise, imamdan başlayıp herkestir. Durgun donuk bir toplumu kimıldatmak, silkelemek, uyarmak amacıyla herkes paçaları sıvar. Demek, bir işaretle bakarlarımıza. (Kim dergisinin yazarı, buna, "bizim insanlarımıza olan güveni" demiş.)

Oysa, köyün içinden yaşayıp gelen, köy gerçeklerini iyice tanıyıp bilen hiç kimse,

boşluğa haykıranlar, susan stfenks ve ramazanoğlu olayı

Mehmet Metin NİGAR

Uygurlık taş üstüne taş koymak, uygarsızlık üst taşları birer birer devirmektir.

P. Valéry

bu kolaylığı elde edememiştir bugünecek. Yani, kitap üzerinde yazı yazanların hemen hepsinin de birleştikleri gibi; Sayın Aydemir, her nedense, bir köyün kendi ekonomik - toplumsal yapısı içinde de var olagelen çatışmaları defterinden siliyor. Belki de romanın kolay yürümesi için, bu silintiyi gerekli sayıyor. Bu tutum ve kavrayış ise, bir yerde, düşe bile sığmayacak biçimde, gerçeklerin bozulması oluyor. Türkiye'nin köy gerçeğinde bunca toprak çekişmesi, köyün kuruluşunda bir "ağalık" düzeninin bulunduğu öncelikle bilinmedikten sonra, "ağasız köy" seçmek, kullanıp durulan bir deyişle, "köpeksiz köy bulup değneksiz gezme" benzemiyor mu?

Yazarlar hem bu noktaya, hem de öğretmen - imam ikilisinin bir arada yürütülüşüne değiniyor. Belleğimiz eğer bizi yanıltmıyorsa, Sayın Aydemir, 1945-46 yıllarında, Ankara'da yayımlanan bir gazetede, Köy Enstitülerine karşı çıkmış, onların o günkü durumlarıyla kapatılmalarını savunan bir yazı yazmıştı. Köy Enstitülerinden çıkanlara güvensizlik duyan yazar, olaki bu yüzden, ülkücü kadrosunu Necati beyin Maarifinden kurmağı tasarlamaktadır. Bugün o kadrodan kaç kişi sağ kalmıştır, kalanların da durumu nedir? ayrıca düşünülmeğe değer bir konu.

Ağırbaşlılıkla titizliğini birlikte yürüten Rauf Mutluay da, uzun eleştirisinde aynı noktaya parmak basmış : "...Kendisini anlatmaya ne kadar yatkın olduğunu "Suyu Arayan Adam" dan biliyoruz. Ekmeksizköy öğretmeninde de kendi dinamik emekliliğinin örneğini vermektedir. Hayatının bir noktasına kadar bütün ayrıntıları unutmamağı dikkat ettiği halde 1950-1960 arasında küçük sitemlerle eleştirir davranmaktadır. (Bk. YENİ UFUKLAR dergisi, Şubat 1964, sayı : 141.)

Her yapıt, biraz da, bizim kişisel aynamızdır. Oraya yansıyan, bizim içimiz, bizim ruhumuzdur. "KADRO" dergilerinden bu yana, yazılarını yapıtlarını dikkatle izlediğimiz Sayın Aydemir'le bir kez de görüşmüşlüğümüz var. Kendisi, bize, ruhsal yapısı bakımından çok iyimser biri olarak görüldü geldi. Olaki, kitabının genel havasındaki bu düzeltirici iyimserlik de ruhsal yapısından gelmektedir.

"Suyu Arayan Adam" da, o donma sahnelerini bu değin ustaca, başarılı, bu değin canlandırıcı bir üslupla yazabilen, bize anlatılacak şeyleri de herhalde çok olan Sayın Aydemir'den, bundan böyle romana da el atacaksa, kalın kaba çizgili gerçekleri olsun bozup değiştirmeyecek yapıtlar yazmasını istemek, bunu dilemek, hakkımız olmalı. Onun, Kadro Dergisinde, bir şairin yapıtını nerelerinden yakalıyarak nasıl eleştirdiğini görüp okuyanlar, bu soy tezli yapıtların kurallarıyla, niteliklerini çok eskiden beri çok iyi bildiğini de sanırız ki unutmamışlardır. O eleştirisel yazısında Sayın Şevket Süreyya, "Fantezi her muharririn cayılmaz hakkıdır" dedikten sonra ekler : "Ama gerçeği kökünden bozmamak, değiştirmemek şartıyla. Ama fantezide aşırı gitmemek şartıyla."

Topraklarımızdaki eski yapıt ve anıtlara karşı ilgisizliğimiz, duygusuzluğumuz ve yıkıcı davranışlarımız bizi insanlık ve kültür evreni huzurunda suçlu duruma düşürmektedir. Batının ulusumuzu küçük görme eğilimlerinde eski yapıtlara bu değer vermeyişimizin rolü büyük olmuştur. Bugüne kadar, Atatürk hariç, sorumlu kişiler bunu hiç sezememiştir. Bunu kavrayan, kültür ve sanata değer veren az sayıda sanat ve düşünce adamlarımızın çabaları ve ilgilileri göreve çağırımları elle tutulur bir sonuç vermekten uzak kalmıştır. Okur-yazar düzeyinin pek düşük olduğu bir toplumda, sorumlu kişilerin daha kişisel çıkarlar peşinde olduğu bir ülkede bu bir avuç kişinin uygurlık savaşı suya atılan taş kadar bile ses ve iz bırakmamıştır. Ancak, ileride Türk kültür tarihinde ayrı bir yeri olacağını umduğumuz bu erdemli yurtseverleri burada topluca anmak geç kalmış bir şükran borcunu yerine getirmek olacaktır.

Osman Hamdi Beyden sonra Kültür ve sanatımıza en çok hizmet edenlerden biri olan Celâl Esat Arseven hocamıza, bu ciltlerce sanat tarihi ve ansiklopedileri, araştırma ve makalelerle ulusumuza adeta bir sanat kitaplığı kazandıran büyük sanat yazarına; bu vandallarla savaşın öncülüğünü yapan büyük kültür adamına yetkin bir yer ayırmamız gerekir şeref listemizde. Özellikle ata armağanlarımızın korunmasında, vandalca yokedilen Osmanlı anıtlarının kurtarılmasında tek başlarına savaş bayrağı açan düşünür Reşit Saffet Atabinen, Mimar Sedat Çetintaş ve yazar Refi Cevat Ulunay üstadlarımızı saygı ile anıyoruz. Gene kalemleriyle Türk yapıt ve anıtlarının korunması için savaşanlardan tarihçi ve müzeci İbrahim Hakkı Konyalı'yı; sayısız tarih araştırma, deneme ve çalışmaları arasında İstanbul Ansiklopedisi gibi dev bir yapıtın üstesinden gelen Reşat Ekrem Koçu'yu (Ansiklopedi yayını halindedir, Tanrı tamamlanmasını kendisine müyesser eylesin); uzun yıllar, kitap halinde yayınlanacak olsa koca ciltler tutacak kadar çok sayıda makaleleriyle Türk sanatını ve Türk mimarlık kalınlarını büyük bir aşk, tükenmez bir enerji ve vukuf ile inceleyen Halûk Y. Şehsuvaroğlu'nu (1), ve içlerinde en genci olmakla birlikte, şükürsüz mücadelesinde kallesçe yenik düşürülen ve ruhsal bir çöküntü ve karamsarlığın sonucu, kendisinden çok şeyler beklendiği en verimli çağın-

da, dünyasını değiştiren iyi insan, büyük mimar, etüdlere, monografilere, 400 ü aşan rölemleri ve ilgili makamlara yağdırdığı, basına intikal etmemiş rapor ve uyarılarıyla her gün biraz daha yok olan Osmanlı anıtlarını kurtarmak için inanılmaz çabalarıyla dost Ali Saim Ülgen'i sonsuzluğa kadar unutmamamız gerekir. Gene hiçbir zaman unutmamamız gereken bir kültür ve sanat savaşçımız da Tahsin Öz üstadımızdır. Eski yapıtların korunması konusunda medeni cesareti, celâdeti, yukardan gelen haksız ve yersiz buyruklara boyun eğmeyiş, bugün, birçok anıtın ayakta kalabilmesini sağlamıştır. Özgür bir Türk sanatının varlığını Batıya duyurmak için çaba gösteren aydınlarımız arasında öncülük durumunda olan ve çok sayıda eserleriyle kendisine haklı bir ün yapan bir bilim ve tıp adamımızı da, eski yapıt koruyuculuğundan ötürü burada şükranla anmamız gerekir: Dr. Süheyl Ünver. Eski İstanbul Valisi sevimli F.K.G. gibi Dr. Ünver de bir Ord. Prof. dür. Ancak Dr. Ünver, Türk sanat yapıtlarını ve mimarlık anıtlarını yok olmaktan kurtarmak için bütün ömrünce savaşan insandır. Dr. Ünver'in Türk kültürüne kazandırdığı muazzam bir arşiv vardır. İnanmış bir insanın tek başına neler yapabileceğini yansıtan bir anıttır bu arşiv. (Eski yapıtlar dramını incelerken hocamızın bu büyük arşivinden de geniş ölçüde yararlandık. Aynı şeyi resmi arşivler için söyleyebilmek zor benim için.)

Hayatta tanıdığım en yurtsever insanların başında gelen aziz hocam Remzi Oğuz Arık'ı da, Türk müzeciliğine yaptığı büyük hizmetlerden ötürü, burada rahmetle anmak isterim. Politikaya atıldıktan sonra Meclisteki faal çabaları sayesinde onaylanan Eski Anıtları Koruma Örgütü ile ilgili yasa onun yapıtıdır. Bir uçak kazası sonucu zamansız ölümüyle Türk müzeciliği büyük bir koruyucuyu yitirdi.

Bizden olmadığı halde yurdumuzu en az bizim kadar seven, sanat yapıtlarımızı (haydi bizden çok demiyelim), en az bizim kadar takdir eden bir yabancıyı; özgür bir Türk sanatının var olduğu tezini ilk kez savunan ve bu tezi Batıya zorla kabul ettiren Türk dostu, büyük Fransız bilim ve sanat adamı Prof. Albert Gabriel'i de (2) şeref listemizin seçkin bir yerine geçirmemiz gerekiyor. Gabriel'in Türklüğü ne ölçülerde benimsemiş olduğunu anılabilmek için koca ciltler haindeki külliyatını değil, İstanbul Fethinin 500 üncü yılı dolayısıyla verdiği bir konferansı okuyucularımıza ve özellikle sayın yöneticilere sâlık vermek isteriz. Böylesine esinli bir yazının bir Türk kaleminden de çıkmasını beklerdik (3).

Bu bir avuç aydın kişiye konuya daha geniş bir açıdan, ümanist bir açıdan eğilenleri de eklemek ve vandallarla, gerici-lerle, ortaçağ kafalıları yaptıkları aralıksız mücadelelerle Türk kültürüne hizmet edenler arasında Falih Rıfkı Atay'a da özel bir yer ayırmak yerinde olur. Geriliğimizi ve cahillikimizi altıtmek ve uygarlığa erişmek için neler yapmak gerektiğini — bu arada eski yapıtlarla değer vermemiş zorunluğunu — yılmadan, bıkmadan belirtmeği, sayısız başyazı ve Pazar söyleşilerinde bu konuyu işlemeği, hayatının başlıca amacı yapan Atay, bu görevi, bu şükürsüz çabayı hâlâ sürdürmektedir.

Osmanlı yapıtlarıyla birlikte klâsik ve ortaçağ anıt ve yapıtları üzerinde de duran ve direnen; konuyu, az önce belirttiğimiz gibi, bir dünya kültürü açısından gören, iki özgür düşünceli yazarımız daha vardır : Azra Erhat ve Muzaffer Ramazanoğlu. Bunlardan ikincisi, Ramazanoğlu, hayatını verinceye kadar vandallarla ve vurdumduymazlarla savaştı.

Ramazanoğlu ortaya çıkıncaya kadar, yukarıda kısaca sıraladığımız bu bir avuç aydın kişi, bu yazı dizisi süresince göreceğimiz gibi, boşluğa ve hiçliğe haykırıyorlardı. Boşluğun ve hiçliğin ortasındaki yaklaşılmaz tahtına kurulmuş sorumlu kişi, o esrarlı yaratık, korkular babası Ebülhevl, bütün feryatların kayadan pedestalle çarparak geri savrulduğu korkunç Sfenks ebedi sessizliğini muhafaza ediyordu. Bu korkunç sessizlik Ramazanoğlu o unutulmaz açık mektuplarını yayınlınca-ya kadar sürecekti.

**

Ramazanoğlu'nu 1939 yılında tanıdım. Çağı üzere 1952 yılında Paris'te bir Türk sanatları sergisi açılmıştı. Türk müzelerinden, özellikle Topkapı Sarayından gönderilen 410 parça eşya arasında Fatih'in kaftanı, Kanuni'nin elbisesi ve imparatorluk âsası da vardı. Sergi kapandıktan sonra komiserin umursamazlığı yüzünden eşya yüzüstü kalmış, iki büyük Türk Hükümdarı Fatih ve Kanuni'nin tarihsel emanetleri hırpalanmış, koridorlara, ayak altına atılmış, üzerlerindeki mücevherler çalınmıştı. Basın haklı olarak büyük tepki göstermişti.

(1) Bu temiz ve çalışkan Türk evladı da bu satırların yazılmasından kısa bir süre sonra, 1963 ün son haftasında, karşılaştığı yakışıksız davranışlar sonucu kendisini yatağa seren fakat son gününe kadar yazı yazma iradesini yok edemiyen hastalığı yenemiyerek gözlerini fânî hayata kapamış bulunuyor.

(2) Prof. Gabriel'in kişiliği ve Türk sanat arkeolojisine hizmeti konusunda kısa biyografik bilgi için bkz. Prof. Fındak-oğlu, Profesör Gabriel Geliyor, Yeni İstanbul Gazetesi, 6/VI/1959.

(3) Prof. Albert Gabriel, yıldönümünde Fatih'le Mülâkat, Tercüman Gazetesi, 29/V/1955.

(Devamı var)

Kaya ÖZSEZGİN

bir ayırım

Plehanov; Henrik İbsen üzerine bir incelemesinde, René Doumic'in bu yazarla ilgili bir yargısına değinerek, İbsen'i nitelendiren "düşünce tutkusu" (fikir iptilâsı) sözü üzerinde duruyor ve bu sözün onu gerçekten tanımladığını, belirttiğini öne sürüyordu. Plehanov, bununla da kalmıyarak, "düşünce tutkusu"ndan anladığı şeyin, sağtöre (ahlâk) kaygısı, vicdan sorunları, günlük yaşayışa özgü bütün olayların genel bir görüşe ve yoruma göre değerlendirilmesi demek olduğunu açıklar. Plehanov'un, böyle bir özelliği, ulaşılması gereken bir erdem olarak sağlık vermesi, aslında pek olağan bir düşüncedir. Toplumcu bir sanatı sonuna değin, bütün ayrıntılarıyla savunan, üstelik karşı tarafı gereksiz bir öznellik ve ağır bir biçimde suçlayan bu estetikçinin, böyle bir yargıda bulunması, onun nesnel eleştiri tutumuyla uyşur bir sonuçtur. Çünkü toplumcu bir sanatı savunmak, toplumun çeşitli olayları, bu olayların ortaya çıkardığı sorunları belirlemek, açmak, yargılayıcı bir tutumla incelemek, sorunların öncülük yaptığı eğilimleri bütünüyle kucaklamak demektir. Sanatçının bu kaygıyı duyması, İbsen'de belirli bir nitelik durumuna gelen düşünce kavramına, eserin temelinde yer vermekle olur.

Batılı sanatçı için çok zaman bir değer ölçüsü olan bu erdemsel düşünce tutkusunu, doğu, uzun bir süre "sembol"lerin kalın kabuğu altında gizlemeyi yeğ tutmuştur. O semboller nesnel bir görüşle, açık bir tutumla incelense, yaşanan toplumun koşulları, eğilimleriyle uslu uslu uyşan nice gerçekler bulmak mümkündür. Ama sanatçı, toplumsal özgürlüğün - düşünce alanındaki toplumsal özgürlüğün - kimi yerde kısıtlanmasına ister istemez göz yumduğu gibi, kişisel eğilimlerini de bir yerde engellemekten çekinmiyor. Duruk bir toplum düzeninde, "modern düşüncenin isyanını" beklemek, her şeyden önce o toplum düzenini dikkate almamak olur. O halde, toplumcu olmak, geniş anlamda bir özgürlüğü gerekli kılıyor. Yalnız o kadar da değil. Özgürlüğün, çevreden gelme etkileri - olumlu ya da olumsuz - yanında öznellik bir yönü de vardır. Sanatçı, bu özgürlüğü içinde duyabilmeli. Bir yandan toplum alt-yapısına eğilirken, öte yandan karşılaştığı sorunları, kendi bilincine göre yorumlamakta kişisel özgürlüğüyle bağımlı duyabilmeli kendini.

Örneğin plâstik sanatlar söz konusu edildiğinde batılı eleştiriciler, sanat tarihçileri doğunun İslâm arabesque'inde uzun yıllar soyut bir yön bulmuşlar, bunun dışında toplumla, yaşantıyla sözü edilir bir ilişkiyi kurmaktan çekinmişlerdi. Oysa doğunun o yüzde yüz soyut sanılan örgütlerinde, "hat"larında yaşantıya ilişkin, ama gene de toplumsal koşullarla gerçek bir denge kurmaktan yoksun, gelişmemiş bir duyarlılığın izleri vardır. Çizgi kıvrımlarında, Rumî ve Hatayî düzenlerde, doğayı insan bilincinin aracılığıyla belli bir yüzeye yerleştirme çabası sezilir. Derinlikten, düşüncenin derinliğinden yoksun bir ortamda, sanatçının yorumlama, tanımlama içgüdüğü, sınırlı bir doğa felsefesine bağ-

lı kalıyor; hattâ zaman zaman canlı varlıklar, figürler, bu doğa sembollerinin aracılığına sığınmak zorunda kalıyorlar. Böylece de, düşünce, ağır basan bir bezeme özelliğinin perdesi ardına gizleniyor.

Plehanov'un sözünü ettiği düşünce kavramından, doğu sanatının bezek özelliğine neden mi vardım? Şundan; sanatçı, yaşadığı toplumun düşünce düzeyiyle birlikte düşünür. Sanatçının bu yöndeki tutarlığı - hattâ şans da diyebiliriz - çağının özgürlük eğilimleri, toplumsal koşulları, Plehanov'un deyimiyle, vicdan sorunları, günlük yaşayışın bütün olaylarıyla çok yakından ilgilidir. Batıda düşünce kavramı, ortaçağın kapanmasıyla gerçek bir niteliğe ulaşmışsa, bir anda yeni düşünce kapılarının toplumla açılmasını sağlamışsa, bu, toplumda yılların biriktirdiği bazı düşünce istemlerinin, o toplumun aydınlarında, sanatçılarındaki asıl yönlerini buldukları içindir. Batının birçok kurumlarındaki kökten değişimler, toplumda iyice olgunlaşmış düşünce istemlerinin doğal bir sonucundan başka bir şey değildir. Kaldı ki, batılı düşünür, batılı sanatçı, doğunun aksine, düşünceye set çekildiği zamanlarda bile, ona - demin sözünü ettiğimiz - kişisel özgürlüğünü kullanarak başkaldırmayı, ya da böyle davrananlardan duyulanmayı seviyor. Toplum düzenine karşıt bir görünüm alan engeli yıkarak, duyup düşündüklerini, yaşadığı çağın ve toplumun gereklerine uygun bir biçimde sunmak, batılının düşünce yönteminde uzun yıllar temel taşı olagelmıştır. Eski Hıristiyan sanatının, tıpkı doğunun semboller evreni ve doğa felsefesi gibi kapalı olması, düşünceyi soyutlaması, toplum uyanışıyla bir yerde çağını tamamlıyor. Profan sanat geleneği, sembollere, üstelik din-dışı sembollere dayanan eski Hıristiyan geleneği, dinsel özgürlüğün toplumca kabul edilmesi sonunda gerçek yerini bulmakta gecikmiyor. İsa ve Meryem, çiçek açmış bir ağacın soyut düşünce örgüsünden sıyrılarak insanların arasında karışıyor, insanlarla ortak bir yön kuruyorlar. Sonuçta toplum ve yaşantı ile olan sıkı ilişkiler, sanatçıyı olaylar karşısında devamlı olarak düşünce katlarına girmeye zorluyor.

Doğu ve batı arasında düşünce eğilimlerinin, nicelik ve nitelik yönlerinden ayrımlı olmasını, bu iki yönlü özgürlükle açıklamak yanlış olmaz.

SEN NESİN?

Utandı utandı
Dağ deniz demeyip aşın,
Çağ içinde çağlar açtın,
Bir solukta,
Orada,
Taş üstünde taş komadın...
Aya varmağa uğraşmadasın,
Hâlâ
Hak yeyip zehir kusmadasın
Soruyorum sana
Daha mı?
Daha mı bir tülün ardında tutsak
kalacaksın...

S. Salih TÜZÜN

bibliyografya

Derliyen: S. N. ÖZERDİM

ATATÜRK:

Atatürk ve Türk Kadını. Ankara 1964. Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu yayını. 42 S. Fiyatı yazılı değil. (Önsöz: Afetinan. Atatürk ve Kadın Hakları: Meliha Çalikoğlu. Atatürk Devrimlerinin Işığı Altında Türk Kadınının Fikir ve Yazı Hayatı: Dr. Müjgan Cunbur.)

Seçme Atatürk Şiirleri Antolojisi. Hazırlayan: Ali Baytok, Kırşehir 1964 Filiz Yayınları. 48 S. 100 kuruş. (İstanbul'da basılmıştır.)

Sivas Kongresi. Yeni Vesikalar ilâevsiyle 2. basım. Yazan: Vehbi Cem Aşkun. İstanbul 1963 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 191 S. resimli. 5 lira.

ROMAN:

Akşam Güneşi. Reşat Nuri Güntekin'in eseri. 6. basım. İstanbul 1963 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 288 S. 10 lira.

Yalnızız. Peyami Safa'nın eseri. 2. basım: İstanbul 1964 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 272 S. 750 kuruş.

ÇEVİRİ:

Suçlar ve Cezalar yahut Beşeriyetin Mecellesi. Cesare Beccaria'dan çeviren: Avukat Dr. Muhiddin Göklü. Yeni notlar ve ilâvelerle 3. basım. İstanbul 1964. İnkılâp ve Aka Kitabevleri. İyi kâğıtlı 430 S. Ciltli. 15 lira. (İçindekiler: Eser hakkında müellifin biyografisi; Morellet'nin iki mektubu ve cevabı, mukaddemesi; Beccaria'nın mukaddemesi. Suçlar ve cezalar - Mevzu hukukta mevcut adâletsizliklerin ve hatâların bazı umumî kaynakları - Rahip Vincenzo Focchini de Corfri'nin tenkid kitabı ve Beccaria'nın cevabı. Jeremi Bentham'ın «Cürmî cezalar nazariyesi» adlı kitabının hulâsası. İki deha (Beccaria ve Montesquieu.)

Aşkın Metafizigi. Schopenhauer'den çeviren: Selâhattin Hilâv. İstanbul 1964 Oluş Yayınevi. 67 S. 2 lira.

Güneş Taşı. Octavio Paz'ın şiirleri. Çeviren: Sait Maden. İstanbul 1964. Oluş Yayınevi. 63 S. 3 lira. (Oluş Yayınevi, P.K. 1096 - İstanbul).

ŞİİR:

Çarşıdaki Yeni Mehmet. Yılmaz Gruda'nın şiirleri. İstanbul 1964 İzlem Yayınevi. 49 S. 250 kuruş.

OYUN:

İsyancılar. Yazan: Recep Bilginer. İstanbul 1964 Yeditepe Yayınevi. 96 S. 3 lira.

ÇEŞİTLİ:

Yakın Yurt Araştırmaları. M. Walter'den çevirenler: Hayrullah Örs - Fuat Baymur. Yeni basım. İstanbul 1963. İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 72 S. 2 lira.

Son Değişikliklere Göre Köy Kanunu; Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun ve Kır Bekçileri Kanunu. İstanbul 1964. İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 48 S. 150 kuruş.

OKUL - ÇOCUK:

Çözülmüş Matematik Problemleri. Orta II. Yazan: İhsan İrk, İstanbul 1963 İn-

klâp ve Aka Kitabevleri. 296 S. 10 lira. «Yardımcı Ortaokul Kitapları».

BÜLTEN:

T. C. Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni. Ankara, Aralık 1963. 8. sayı. 198 S. (Aktüalite - Konferanslar ve raporlar - Projeler - Etütler - Mali ve hukukî bahisler - Tarihi vesikalar - Bibliyografya - Yayınlar.)

Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi. Kasım - aralık 1963, 33. yıl, 11-12. sayı. Ankara. (Türk Veteriner Hekimliğinin 121. yılına adanmış özel sayı.)

TÜRKİYE
İ
BANKASI

PARANIZIN
İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİ

TÜSTAV

*Olay a uygun
Cilt sayısı ma yapar sonu.*

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR
Gözetilmez Tarafsız Siyasal İktisat Kültür Dergisi

Yıl: 10 — Cilt: XVI — 100 Kuruş
İdarehane: Yenşehir, Büyük Han
No. 55 - Tel: 12 67 54 — ANKARA
Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

FIKRET EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND, Cemal AYGİN,

Ali BOZER, Fikret EKİNCİ, Yaşar

KARAYALÇIN, Ruşen KELEŞ, Os-

man OKYAR, Cahit TALAS,

Şevki VANLI

Sekreter:

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
tımı: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA.

Yılın

5

MİLYON LİRALIK
BÜYÜK ÇEKİLİŞİNDE

Erenköyde

KALÖRİFERLİ

37

apartman dairesi

4 ADET 100.000 LIRA
5 ADET 50.000 LIRA
10 ADET 25.000 LIRA
50 ADET 5.000 LIRA
A Y R I C A
25900 Tarihli ve çeşitli
zengin para ikramiyeleri

T. C. ZİRAAT BANKASI